

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ

A TANÍTÓKÉPZŐ-INTÉZETI TANÁROK
ORSZÁGOS EGYESÜLETÉNEK
FOLYÓIRATA

XLVII. ÉVFOLYAM
3. SZÁM

BUDAPEST, 1934.
MÁRCIUS

SZERKESZTŐSÉG,
hová a lap szellemi részét illető
minden közlemény küldendő:
Budapest,
VII. ker., Korong-utca 34.
Telefon: 97-1-85.
Kéziratokat nem adunk vissza.

SZERKESZTI:
KISS JÓZSEF

Tagsági v. előfizetési díj évenként 8 P.
Az egyesülettel és a lappal kapcsolatos minden befizetés 48.627. sz. csekk-lapon történhet. (A csekkszámja/tulajdonosa: Tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete). Reklamációk Pócz József pénztáros címére Budapest, V., Báthory-u. 12. IV. e. küldendők.
HIRDETÉSEK MEGEGYEZÉS SZERINT

Dr. Wagner János nyug. kir. főigazgató beszéde,

mellyel 1933. dec. 2-án a szegedi Ferenc József-Tudományegyetem aulájában megtartott avató ülésen tiszteletbeli (honoris causa) doktori diplomáját megköszönte az egyetem Rector Magnificusának és Tanácsának.

Magnifice Rector! Nagytekintetű Egyetemi Tanács! Méltóságos Avató Dékán Úr! — Ha a kívánságok teljesülésének percét élnők, azt kívánnám magamnak, hogy azt a sok bensőséges és fennkölt érzést, mely boldogságtól túlárado szívemet megtölti; testemet, lelkemet megremegetti: a megfelelő szép szavakkal szabatosan kifejezni tudjam. Tudom, hogy akkor valami különleges remekművet alkotnék, melyet mások is örömmel fogadnának, mert példát találnának benne az úgynevezett „kimondhatatlan” nagy öröмок és boldogságok tolmácsolására. — Ámde a kívánságok csak a mesében teljesülnek és én is csak őszinte, meleg szívből fakadó, hálás köszönetet tudok mondani a legnagyobb kitüntetésért, melyben engem részesíteni kegyesek voltak.

Nagy értéket képvisel számomra e kitüntetés már azért is, mert a vallás- és közoktatásügyi Miniszter Úr Önagyméltóságának ajánlása és a Kormányzó Úr Öfömméltóságának magas hozzájárulása fűződik hozzá.

Egészen külön varázsa van számomra annak, hogy épen a kolozsvári Ferenc József-tudományegyetem, mely most Szegeden nyert szép elhelyezést, tüntetett ki, mert engem Szegedhez is, az Egyetemhez is egészen sajátlagos emlékek és kapcsolatok fűznek.

Szegedhez tapadnak az első magyar szavak, melyek kitörülhetetlenül vésődtek emlékezetembe. Mikor 1879-ben az árvíz Szegedet oly végzetesen sujtotta, egyik unokabátyám itt járt iskolába. Nagybátyám az árvíz idején Szegeden tartózkodott és hazamenet megszállt szüleimnél Keresztesen. Késő este érkezett. — Engem felverték álmomból, és amikor feleszméltem, bácsim élményeit mesélvén, magából kikelve kiabálta: „Jön az árvíz! Segítség!”.

Szeged mai szépségét az árvíznek köszönheti, mely 54 évvel ez előtt rombadöntötte, én meg az árvíznek köszönhetem, hogy megírhattam eredményekben leggazdagabb munkámat, a nagymagyarországi hársak ismertetését. Az összefüggés első pillanatban érthetetlen, de rögtön világos lesz. Szeged iránt csakhamar megnyilvánult a részvét világszerte és megindult az adományok áradata is a romokban heverő város felé. Küldtek téglát, meszet, épületfát, ... élelmiszert, ... küldtek facsemetéket is. 1918-ban felügyeletem alá került a szegedi tanító- és tanítónőképző és ez időtől fogva évről-évre itt töltöttem egy-egy hetet. Meglepődve láttam az idevaló hársak nagy változatosságát. Gyűjteni kezdtem azokat és végül is vagy 50 fajtát állapítottam meg, melyek közül kb. egy tucat a mai napig máshonnan nem ismeretes, tehát kizárólag Szegednek a különlegessége. Ez a szép eredmény adta nekem az indítékot a hársak beható tanulmányozására és vezetett soha nem remélt, minden várakozásomat felülmúló eredményekre.

Bánáti születésű vagyok. Nekünk, bánátiaknak Szeged fogalom volt. Magyarország jelképe. Idejöttek a németajkú magyar polgárok gyermekei magyar szóra és a magyar szóval Szegedből, mint az anyaország emlőiből a Magyarországhoz való leghűségesebb ragaszkodást és tántoríthatatlan szeretetet szívták magukba. Szegednek ez az áldásos munkálkodása ma szünetel. Reméljük, csak ideig-óráig tart ez az állapot. Fel kell csak menni a Fogadalmi templom tornyára és onnan letekinteni délkelet felé. Ott területnek el, szinte a lábunk alatt, a tőlünk elrabolt, vérrel és verejtékkel termékenyített szelíd hajtású halmok; ott csillognak, szinte vakító fehérségben, a világ egyik legszorgalmasabb és legtakarékosabb népének apró házai... Hiszem, érzem, hogy a Bánát újra a miénk lesz és visszaszerzésében Szegednek, mely a Demkének hivatalosan is székhelye volt, oroszlanrésze lesz.

A kolozsvári Egyetem pedig mindig a legnagyobb tisztelet tárgya volt előttem. Aki ismeri történetét, csak a legnagyobb elismeréssel, nagyrabecsüléssel és csodálattal adózhatik alapítóinak és annak a tanárgárdának, mely az alapítók után következett, az intézetet fenntartotta és a legmagasabb színvonalra fejlesztette.

Micsoda szánszalmasan kicsiny, alkalmatlan, egészségügyi tekintetben is erősen kifogásolható helyiségekben dolgoztak a legszükségesebb felszerelés híjával, csekély fizetéssel, nemcsak érdemleges erkölcsi támogatás nélkül, hanem gyakran ellenséges áramlattal szemben is, csodás ügyszeretettel, rajongó hittel... saját könyveiket, gyűjteményeiket adták az Egyetemnek és szívós, fáradtságot nem ismerő munkával mégis ők győztek.

Ne lássék szerénytelenségnek, ha azt mondom, hogy az én életem kicsinyben ugyanilyen volt: küzdelem a szegénységgel, küzdelem a támogatások fogyatékossága ellen, küzdelem a hallatlan meg nem értéssel szemben!

Mikor 1885-ben Aradon, az előírtnál nagyobb előképzettséggel a tanítóképzőbe léptem, csak pár forintnyi havi segílyt adtak azon

okból, mert a bátyám már végezte ezt az iskolát teljes állami segélyvel és egy család második gyermeke nagyobb segélyben nem részesíthető. Ez az ítélet és ez a megokolás nagyon fájt nekem, könnyíteni akartam én is szegény szüleimen és elmentem más képzőbe, melyben teljes segélyben részesülhettem. Így kerültem Temes vármegyéből Túróc vármegyébe, Znióváráljára.

Znióvárálja természeti szépségei elbűvöltek. Mikor a Klak csúcsán megláttam az első *Gentiana Clusii* töveket, a *Hohlerstein* falán a *Primula auricula* ezreit, Budis lábában a *Drosera rotundifolia* százezreit: örömkönnyekeket sírtam és a 17 éves ifjúhoz illő hevülettel, de sok meglett férfit megszegyenítő komolysággal elhatároztam, hogy megírom Turóc vármegye flóráját.

Mint tanítónövendék igazgatóm megértő támogatásával összegyűjtöttem a tavaszi és őszi flórát és az anyagot lassacskán fel is dolgoztam. A tökéletes munkához szükséges volt természetesen a nyári flóra ismerete is. Ennek az összeállítására azonban pénz kellett. Hihetetlen csekély összegből, 25 forintból fedeztem, mint első éves pedagógiumi hallgató, a 2 és fél hónapig tartott kutató utam minden költségét és a gyűjtött 4000 ív növényvel az adatgyűjtést nyugodt lelkiismerettel végleg lezárhattam. Természetes, hogy a siker kedvéért némi furfanghoz is kellett folyamodnom. Egy-egy márék dohánnyal megnyertem az alhavasi pásztorokat, kaptam szállást, élelmet és 21 éves koromban elkészült első, önálló kutatáson alapuló munkám: Turóc vármegye edényes növényeinek a kézirata. 22 éves koromban már a Rhodopéban és egy évre rá a Balkánhegységben jártam. A tudásvágy, a lelkesedés nőtt és mindjobban belemerültem szaktudományom művelésébe. Minél nagyobb nehézségekkel találkoztam, annál nagyobb lendülettel vetettem bele magamat a munkába. Ezért választottam nem egy olyan témát, melytől mindenki húzódozott. Így karoltam fel a magyar gyomokat, melyekkel előttem senki sem foglalkozott és sok-sok évi fáradságos munkába került, amíg csak az előkészítő, felderítő munkálatokkal végezni tudtam. Ezért merültem bele olyan nagyon a hársak tanulmányozásába is. Láttam, hogy a legnagyobb és leghíresebb gyűjteményekben őrzött anyag legnagyobb része értéktelen, mert a legtöbb esetben csak leveles, jobbik esetben is csak éretlen vagy eltorzult, léha termékes galyakból áll, ezért hiányos, vagy hibás sok leírás és értéktelen temérdek irodalmi adat. A tökéletes gyűjtéshez külön gyűjtőkésztséget kellett csináltatnom és azt mindenüvé magammal kellett vinnem. Tehát ezen a téren is magamnak kellett összeszednem a művem alapjául szolgáló egész anyagot. Nem csoda, hogy munkáim megírásához általában sok idő kellett. — Hárs munkámon 10 évig dolgoztam, maga az anyaggyűjtés, ennek meghatározása és elrendezése 9 évig tartott, a kézirat elkészült pár hónap alatt.

A kolozsvári egyetem egyik nagynevű tanára, dr. Kánitz Ágoston alapította 1877-ben az első botanikai szaklapot Magyarországon: a „Magyar Növénytani Lapok”-at.

E lap 1892-ben megszűnt. Épen akkor, mikor első munkám kézirata kész volt és a legnagyobb lendülettel fogtam bele a botanika művelésébe. 1902-ig, tehát kerek tíz esztendeig nem is volt növény-tani szaklapunk. A mai nemzedék talán el sem tudja képzelni, mit jelentett ez, különösen kezdő kutató számára. Azt jelentette, hogy a magyar botanikusok a legkülönbözőbb külföldi lapokba írtak, az irodalom szétforgácsolódott, senki sem volt, aki összefogta volna, nem volt áttekintésünk; félve, tapogatódzva, lassan haladtunk és sohasem tudtuk, mikor botlunk.

A kolozsvári Egyetem szervezte meg 1902-ben az első növény-rendszertani tanszéket az országban és az akkori idők legnagyobb magyar botanikusa, dr. Borbás Vince nyerte el ezt.

Szóval a kolozsvári Egyetem olyan szisztematikai és növénygeográfiai munkát végzett — még Exsiccatakat is adott ki, — hogy Magyarország a rendszeres szisztematikai munkának középpontja volt a multban és középpontja maradt a mai napig. Tehát oly irányú munkát végzett és végez ma is, amilyen irányban magam is dolgozom a legnagyobb odaadással, mi sem természetesebb tehát, mint az, hogy lelkemben az Egyetem iránt nemcsak a legmelegebb rokonérzés, de a legmelegebb lelki közösség és kapcsolat formálódott ki, noha ennek különleges látható jelei nem igen voltak.

Ez a lelki kapcsolat annyival inkább erősödött, mivel az a munka, melyet magam is különösen folytatok, t. i. a legkisebb növényvariációk kifürkészése és értékelése, egyesek előtt lekicsinyelt, lenézett mesterség, melyet szőrszál hasogatásnak szeretnek minősíteni. Ámde az igazán komoly szisztematikus, aki nem feltevésekre akarja építeni rendszerét, hanem igazolni is akarja megállapításait, nem mellőzheti ezeket a legapróbb faji egységeket, mert világos, hogy csak ezek vezethetik lépésről-lépésre helyes nyomon és csak ezekre támaszkodva építheti fel elfogadható összefüggésben nyugvó rendszerét. A kolozsvári Egyetem rendszertani munkálataiban tehát a saját vizsgálataimra vonatkozólag támaszt és egyesek részéről érhető lekicsinylésben sorsközösséget éreztem.

Hogy ezeknek a természetben mindennemű lekicsinylés ellenére is csakugyan meglévő apró eltéréseknek a kivizsgálása mily eredményekre vezethet, arra iskolapélda a lánglelkű osztrák Wettstein esete, ki több, különös szerencsével választott növénynemzetségnek a legapróbb részletekig menő vizsgálata alapján nemcsak értékes új rendszerbeli összefüggéseket talált, hanem a fajok kiformálódásának a növényországban addig nem ismert új módját állapította meg, melyet *saison dimorphismus*nak nevezett és amelyet ma mindenütt méltányolnak.

Hogy a kolozsvári Egyetem végül Erdélyből menekülve épen Szegeden nyert végleges elhelyezést, ezzel az én szememben csak gyarapodott, és hiszem, hogy a magyar kultúrának ily fényes gócpontja és végvára a városnak hatalmas segítőtársa lesz a Bánát viszhódításában.

Mikor 45 évvel ezelőtt a természettudományok művelésébe fogtam, igen szegény volt a magyar természettudományi irodalom. Még a növények pontosabb meghatározásához is osztrák szakemberek könyveit használtuk; aki pedig mélyebben akart beletekinteni a természetbe, annak a külföldi, különösen a gazdag német irodalomhoz kellett fordulnia. Ebben a leghangosabb szót vitték abban az időben Darwin népszerűsítői és túlzó követői, kik közül egyik-másik megvesztegetően szép írásával el akarta hitetni velünk, hogy egészen közel van már az idő, mikor a teremtés titkait takaró fátyol utolsó foszlányait is letépjük, amikor mindent tudni fogunk, sőt követni fogjuk a teremtető Isten példáját és vegykonyhánkban mi is előállít-hatunk mindent, amire kedvünk telik.

45 évi fáradhatatlan tanulás és kutatás révén arra az eredményre jutottam, hogy minden, amit tudunk és a legszorgosabb kutatással elérhetünk, tulajdonképpen csak apró és legapróbb tények felderítése, mérickselése és a tények egymásután következőségének, vagyis összefüggésének megállapítása.

Műszereink, amióta eszemet bírom, szinte hihetetlenül finomodtak. Míg régen a *mm* ezredrészének mérése nehézségbe ütközött, ma a *mm* 10-milliomod, sőt még kisebb részeit is nemcsak pontosan megmérhetjük, hanem ernyőre kivetítve, nagy hallgatóságnak is szemléltethetjük: mégis végeredményben a *mm* tízmilliomod része is csak hosszmérték és a végső igazságot, a végső értelmet nem közelíti meg jobban, mint akár a mérőföld, vagy akár a csillagászoktól használt, elképzelhetetlen nagy mértékegységek, egyszerűen azért, mert a végső igazságot nem lehet megmérni semmiféle mértékegységgel.

Bölcsészek, természettudósok iparkodtak meghúzni a határt, meddig láthat az ember fürkésző szeme, mennyire terjedhet a lélek gondolatfüző ereje. Én úgy látom, a tényleg érzékelhető, tehát pozitív, legapróbb tényeken belül is annyi az érthetetlen, csodás elem, hogy kutatásaink célkitűzéseit jóval szerényebbre kell fogunk. Ott tartok ma, ahol tartottam 45 évvel ezelőtt, amikor örömmámorban könnyeztem, hogy láthatom a természet csodáit, hogy sorra tudom venni és értékelni azok szépségeit és hálát adtam Istennek, hogy ily nagy boldogságban részesíti az embert. A különbség csak az, hogy akkor az ifjú lélek rajongásával ösztönösen éreztem az emberi elme képességeinek határait, ma 45 évi kutatás után tervszerűen, a megfontolt ész hideg latolgatásával tudom, hogy tovább nem mehetünk.

A tanulmányaim folyamán úton-útfélen, apró tárgyakon és jelenségeken átélt nagy örömök voltak fáradhatatlan törekvéseim első, közvetlen és legnagyobb jutalmai; ezek voltak szakadatlan munkában töltött életem legkedvesebb, legboldogabb élményei.

Mint nevelő korán eszméltem rá, hogy a természetrajznak, kiváltképpen a növénytanak helyes, szeretettel végzett tanításának egészen rendkívüli emberképző ereje van. Noha reáltárgy, a legnagyobb mértékben fejleszti az idealizmust, az önzetlenséget, melyekből a legnemesebb erények fakadnak és amelyek a klasszikus műveltségéből nőtt európai kultúrának sarkalatos alapsajátosságai. Merem

mondani, hogy az önzetlenséggel járó idealizmusban ütközik ki legjobban, hogy az ember Isten képére van teremtvé és azok a kultúrák, melyek az idealizmust elhanyagolják (pl. az amerikanizmus), vagy éppen kiirtják (pl. a bolsevizmus), kitörlik az ember ábrázatából Isten képét.

Sohasem gondoltam, hogy öncélú munkásságom, melynek szerepével vívott küzdelmei és gazdag eredményei maguk bőséges jutalomban részesítettek, végeredményben ily nagy elismeréshez és a legnagyobb kitüntetéshez juttat. Nem adnám e kitüntetést a világ semmiféle kincséért és — igaz, öreg vagyok, ily korban talán nem is illik ígéreteket tenni, — mégis úgy érzem, szabad köszönetem és hála-m kifejezésével kapcsolatban azt mondanom, hogy amíg eszemet bírom, amíg mozogni tudok, kutatgatni fogom Nagy-Magyarország flóráját; bele fogok mélyülni további speciális tanulmányokba, örömkönnyeket fogok hullatni új eredményeken, iparkodni fogok másokat is megnyerni a természet szeretetének és erőmhöz képest segítségére leszek mindenkinek, aki a természet vizsgálatában részt óhajt venni, végül pedig emberi voltom korlátai közé szorított képességeim biztos tudatában, alázattal fogok leborulni a teremtés kifürkészhetetlen titkai előtt.

Wagner János dr.

Az irodalom tanítása a tanítóképző-intézetben.

Két tartalmas előadás hangzott el egyesületünkben az irodalom tanításáról. Az egyiket Gyurjács András tartotta *Az irodalom tanítása szellemtörténeti megvilágításban* címen, a másikat *Mandola Aladár dr. Adalékok az irodalomtörténet tanításának módszeréhez* címmel. (Mind a két előadás a Magyar Tanítóképző szept.—októberi kettős számában is megjelent.) Mindkét előadás egy-egy vezető gondolatot, szempontot állít föl az irodalmi oktatásban, de nem meríti ki egyik sem az irodalmi oktatás kérdését. Ezért látta szükségesnek egyesületünk elnöksége e tárgyra vonatkozóan a harmadik előadást is, amely igazodva az egyesület elnökségének ahhoz az elgondolásához, hogy minden egyes tanítóképzőbeli tárgy módszere az egyesületben megvitatást nyerjen, foglalja össze az irodalom tanításában követendő eljárást részleteiben is.

A módszer kérdésének taglalásához az irodalom tanításának céljából kell kiindulnunk, látnunk kell, hova akarunk eljutni. Ezt a célt Tantervünk ekkép tűzi ki: „A magyar nyelv tudatos ismerete, irodalmi műveltség, szó- és írásbeli kifejező készség.” Ezt a célkitűzést kiegészíti az Utasításnak az a része, amely a tanítás egyik fő szempontjául a következőket jelöli meg: „Az irodalom a nemzeti szellem kifejezője; ezért kiváló jelenségeinek, váltakozó irányainak, történeti fejlődésének vizsgálatánál foglalkozni kell azokkal a kor-

szakos eseményekkel, melyek a nemzet lelkére alakítóan hatottak. A tanár röviden, jellemző vonásokban, a növendékek történelmi tanulmányainak felhasználásával, mindenkor mutasson rá a közállapotok, az emberiség nagy mozgalmainak, szellemi áramlatainak alakító hatásaira és magyarázza meg az irodalmi műveknek koruk szellemével és közéletével való kapcsolatát s az irodalomnak a közállapotokra való hatását." Az Utasítás e szavaiban világosan benne van, hogy a tanárnak gondolnia kell tanítás közben a szellemtörténeti megvilágításra. Gyurjács András nagyértékű előadásában ki is fejti, miként gondolja a szellemtörténeti alapon való tanítást. Egy-egy irodalmi alkotást azonban nem csupán a szellemtörténet világánál kell elemezgetnünk. Meg kell világítanunk azt is, mi benne a szép, mi benne a jó, épűgy azt is, hogy az értékes tartalom minő formában jut kifejezésre. Meg kell továbbá keresnünk az irodalmi művekben azokat a nevelőhatású elemeket, melyek az ifjú lelkekre alakítólag hatnak s őket a nemzeti lélek-közösségbe bekapcsolják, érzelmeiket nemesítik, akaratukat megerősítik. Az irodalom útján való nevelőhatások biztosítása ma, amikor a lelkekben a nemzeti tartalmat, az erkölcsi érzéseket erősíteni kell, kétszeresen fontos. A költői szépen való gyönyörködni tudáshoz kell hozzásegítenünk az ifjakat az irodalmi oktatáson keresztül, meg kell szeretetnünk az olvasást s erkölcsi érzéküket odáig fejleszteni, hogy a szép és a jó viszonyát felismerve ne találjanak gyönyörűséget abban, ami nem jó is egyúttal. Odáig kell tehát eljutnunk az irodalmi oktatás során, hogy tanítványaink lelki szükségnek érezzék az olvasás gyönyörűségét, ettől hajtva felébredjen bennük az irodalom iránt való érdeklődés, olvasmányaikat meg tudják válogatni s az olvasott művekben meg tudják látni az író egyéniségén át a kor lelkét s az irodalmi műalkotásokban nyilvánuló szép és jó szemlélete belső világukra nemesítőleg hasson. E mellett még — tanítóképző iskoláról lévén szó, — azt is meg kell tanulniok, miként lehet a zsenge gyermeklelkeket is a költészet remekei segítségével tökéletesebbé tenni és képesek legyenek arra is, hogy az irodalmi alkotásokban rejlő nevelő értékeket felismerve, helyesen tudják az irodalmat a népművelés céljaira felhasználni.

Nagy feladatok ezek. Szinte azt kell gondolnunk, ha az irodalmi oktatásra fordítható időt tekintjük, hogy e feladatok megoldhatatlanok. A célhoz azonban mégis csak közelednünk kell, s ha módszeres eljárásunkban jól átgondolt tervszerűség vezet bennünket, a jelenlegi keretek közt is sokat megvalósíthatunk.

A cél szolgálatában áll az Utasításban is hangoztatott kíváncsóság, hogy az irodalmi oktatást már a tanítóképző I. osztályában meg kell kezdenünk. Az iskolai és házi olvasmányok tárgyalásánál, megbeszélésénél kellő figyelemmel kell lennünk a fentebb hangoztatott szempontokra. Az olvasmánytárgyalások előkészítő mozzanatában alkalom nyílik, hogy megvilágítsuk egy-egy műalkotás keletkezésének a körülményeit: tehát rámutatunk a kor szellemére, az író élményeire, amelyeknek kellő ismerete nélkül sok mű nem is

érthető. Pl. Tompának a *Kenyérkő* c. helyi mondájának elolvasása előtt rámutatunk, hogy a múlt század negyvenes éveiben a nép felé fordult a figyelem nálunk is, a népjogokért küzdöttek az országgyűlésen s általában minden érdekelte az embereket, ami a népélettel összefügg. Az írók s költők műveiben is megjelennek a népies elemek: népies alakok, a nép életmozzanatai, a népnyelv megtermékenyíti a költői nyelvet s az irodalomban a népies nemzeti irány lesz uralkodóvá. Tompa Mihály költőnk maga is a nép gyermeke, nagy szorgalommal és érdeklődéssel gyűjtögette már pataki diák korában a néplélek mondaszerű alkotásait, amelyekben a népképzelet egy-egy jelenségnek a magyarázatát a csodálatosban, az emberfeletiben találta meg, vagy pedig egy-egy a képzeletét foglalkoztató helyhez kapcsolva történeteket költött. E költött történetekben mindig van valami igaz is, tehát részben valóság, részben mese az ily monda. Ilyen helyi mondák majd minden vidéken vannak. — Itt a tanulók maguktól is jelentkeznek, hogy az ő vidékükön is él egy v. több monda. Tompa az összegyűjtött mondákból igen sokat költőileg is feldolgozott s ki is adta. Ezek közül való a *Kenyérkő* című is. A mű elolvasása után megbeszéljük azokat az erkölcsi tanulságokat, amiket e költemény nyújt s amit a költő így fejez ki: „Isten a szegények részét a gazdagoknál tette le.” Elmélyítjük a szegények iránti részvét érzelmét, amely majd rúgója lesz a mások megsegítésére irányuló akaratnak. Rámutatunk a népmesei elemekre: a hármas szerkezetre, a csodás mozzanatokra. Próbáljuk megállapítani, mi benne a mese, mi a valóság. A nyelvében is keresünk népies elemeket: pl. amikor azt mondja a költő: „Apró cselédivel meg kell halni éhen.” A nép u. i. szokta gyermekeit kis cselédeknek, cselédkéinek is nevezni. Majd pedig kijelöljük házi olvasmányul Tompának *Az árvalányról* szóló regéjét, amelyben a tanulók már maguk is felismerik a népi elemeket: a fonó életét, amelyben „nincs álkodás, nincs nagyvilági feszt”, s ahol a háziasszony fiának, leányának tekint minden ottlevőt és ahol „...ha édes szívügyében összebú a szende lány s az egyszerű fiú: édes szülének, aki látja, nincs aggó szívén nehéz gyanúbilincs.” Ebben a tiszta levegőben, romlatlan környezetben hangzik el az egyszerű, naív népmese a szép árvalányról, kinek hájából eredt a rege szerint az árvalányhaj, a magyar legények s ma főként a magyar cserkészfiúk kedves, magyaros kalapdísze. További házi olvasmányul kiadhatjuk Tompa népregeinek az Olcsó Könyvtárban megjelent kötetét, de korántsem azzal a kötelezettséggel, hogy valamennyit olvassák el, mert a hatás ép az ellenkezője lenne annak, amit elérni szeretnénk. Elég, ha hármat-négyet kijelöltünk, mert egyébként a tanulók felosztják egymás közt az olvasnivalót s a kivonatokat kölcsönösen kicserélik. De nem is szükséges e fokon az irodalmi műveltség szempontjából Tompa valamennyi népregejének ismerete. Az otthon olvasottakat számonkérjük, kizárólag szóbelileg — esetleg valamelyikkel kapcsolatban írásbeli dolgozatot készítettünk. A számonkérés folyamán kiterjeszkedünk azokra a szempontokra is, amelyek a tárgyalás során vezettek bennünket. Alkal-

mas kérdésekkel arról is meggyőződhetünk, gyönyörködött-e a tanuló a kijelölt olvasmányban, beláthatunk a lelkébe, ha megmondja, melyik rész, melyik mozzanat tetszett neki, miért ragadta meg a figyelmét. Az sem baj, ha csak annyit mond: *mert ez nagyon szép*; elég, ha megérezte a szépet s élvezte, a tanár dolga aztán az ilyen egyszerű megnyilatkozásból is látni, következtetni. Az író személyes élményein nyugvó műalkotásokra, vagyis arra, hogy az író egy-egy élményét mikép állítja elibénk, igen szerencsés példa Mikszáth *Kaszát vásárló parasztja*, Gárdonyinak *A gyerekek* című életképe. Mind a két műben tükröződik írójuk egyik jellegzetes írói jellemvonása: a kitűnő megfigyelőképesség.

Ez a kevés példa is elegendő arra, hogy meglássuk, miként alapozhatjuk meg a IV—V. osztályban folyó irodalmi, illetőleg irodalomtörténeti oktatást, amelyhez az anyagot javarészt az alsó három osztályban kell összegyűjtenünk. A IV—V. osztályban olvasásra bizony édes-kevés idő jut. E két osztályban nagyrészt házi olvasmányokra vagyunk szorítva. Ha u. i. csak egy kissé is mélyebben bocsátkozunk a szellemtörténeti fejtegetésekbe, hacsak kissé részletezőbben mutatunk rá egy-egy író egyéniségére, már eltelt az idő s olvasásra nem marad jóformán semmi sem.

Gondoljuk meg, hogy a IV. osztályban csak heti 1 órában ismertethetjük a régi irodalmat s a felújulás korát, amely már behatőbb ismertetést kívánna, az V.-ben pedig csupán heti 2 óra áll rendelkezésünkre az egész XIX. század s a legújabb évtizedek irodalmának megismertetésére. Ha ezt meggondoljuk és különösen ha meggondoljuk az irodalmi oktatás nemzetnevelő jelentőségét: akkor feltör lelkünkől az elégedetlenség a Tanterv mostohaságával szemben, ahogy elbánt ezzel a tantárggyal ma, amikor jellemeket, magyar jellemeket akarunk nevelni és felhangzik ajkunkról: Revíziót, tantervrevíziót s abban nagyobb teret a nemzeti tárgyaknak, elsősorban a nemzeti irodalomnak!

Az első osztályban követett módszeres eljáráshoz hasonlóan dolgozzuk fel a II. osztály olvasmányi anyagát is. Itt sok a történeti, tehát tudományos, kevesebb a szépirodalmi olvasmány. Ezen is csak a tanterv megállapítása segíthetne. Ha u. i. a nemzeti történelem nagyobb teret nyerne, ezeket az olvasmányokat át lehetne tolni a történelmi oktatás területére. A retorikai elmélet akkor is felhasználhatná ezeket a műveket a történetírás módjának szemléleti anyagául s helyette több szépirodalmi olvasmányt ölelhetne föl a II. osztály tanterve. A mai keretek közt csak akkép tágíthatjuk a szépirodalom köréből való olvasási anyagot, hogy házi olvasmányul kizárólag szépprózai olvasmányokat jelölünk ki, főleg regényeket, novellákat. A házi olvasmányok elolvasására is elő kell készítenünk a tanulókat. Rá kell mutatnunk a korra, az íróra s általában azon művenként változó mozzanatokra, amelyek egy-egy mű megértését, élvezetét biztosítják. Még így is marad mindig helyreigazítani való; sok mindent félreért, vagy meg se ért a tanuló. A számonkérő megbeszélések során van alkalom a félreértések helyrebillentésére. Ha a szá-

monkérések folyamán nem jutna időnk egy-egy regénybeli jellem lelki tulajdonságainak, vagy pedig a regény cselekvényében kifejezésre jutó erkölcsi és nevelő hatású mozzanatok, vagy pl. némelyikben a kor rajzának alaposabb megbeszélésére, tűzzük ki ezeket írásbeli dolgozatok tételéül. Igen hálás és tanulságos tételeket adhatunk fel pl. az *Abafi*, *Az új földesúr*, *A csehek Magyarorszában* című regényekkel kapcsolatban. Igen sokoldalú megbeszélésre kínál alkalmat Gárdonyinak *Az én falum* címen összefoglalt, a tanító működésének színterét finom megfigyelések alapján művészi vonásokkal bemutató rajzai és novellái. E mű olvasása alkalmával már a tanulók maguk felismerik Gárdonyi stílusának azon sajátosságait, amelyekre az I. osztályban ráirányítottuk figyelmüket. Az év utolsó óráiban, amikor áttekintjük a II. év olvasmányait, ne mulasszuk el feleleveníteni bármily röviden is, amit ugyanazon írótól már az I. osztályban olvastunk, hogy így egy-egy író, költő nevéhez kapcsoltan is emlékezzenek mindarra, amit tőle olvastunk. A megrögzítésnek igen jó szolgálatot tesz, ha az olvasott művekről táblázatos kimutatást készítünk összefoglalásul, melynek vezető szempontjai a költői műfajok kellő ismerete híján az írók időrendbe állított neve, az olvasott mű címe s a műfaj megjelölése egyelőre nagy általánosságban, pl.: regény, elbeszélés, rajz, életkép, leírás, mint szépprózai művek, vagy csak annyit jegyzünk meg: költemény, ha azonban ez utóbbi alkotások tárgyalása során a műfaji sajátságokra is rámutatunk volna, amit pl. a leíró költeményekkel, vagy a költői elbeszélésekkel kapcsolatban könnyen meg is tehetünk, akkor a műfajt is feljegyezzük.

Az anyaggyűjtést folytatjuk a III. osztályban. Az olvasmányi anyag ebben az osztályban a legnagyobb. Itt az olvasmánytárgyalás szempontjai közt előbbre kerül az esztétikai szempont, vagyis a műfaji sajátságokra való rámutatás, az alaki tárgyalás is több teret nyer a poétikai elmélet megalapozása céljából. A tárgyalás többi szempontjai: a korszellem nyilvánulása, az élményszerűség, az erkölcsi vonatkozás, természetesen tovább is szerepelnek a tárgyalásban, csak azt akarjuk hangsúlyozni, hogy ebben az osztályban az esztétikai magyarázatokra fokozottabb legyen a gondunk. Pl. az *Ágnes asszony* balladájának tárgyalásánál, a tartalom kellő megvilágítása, tehát Ágnes szörnyű bűne, büntudata nyomán támadó lelkiismereti vívódásai, majd megörülése, az örület nyilvánulásának elemzése s az erkölcsi gondolat kiemelése után térjünk át a balladai félhomály, a hézagosság, az eseménynek drámai, vagyis cselekvénnyé alakított előadására. A költőről szólva, rá kell mutatnunk arra, hogy a lelkiismeret beható rajza Arany egyéniségével van összefüggésben. Nagyon vigyáznunk kell arra, hogy költeménytárgyalásaink — mert itt az olvasmány egyúttal szemléleti anyag a poétikai elmülethez — ne fajuljon pusztá esztétizálássá; a pusztá műfaji elemzés, versformavizsgálás teljesen eltérít az igazi céltól: a költészet nyújtotta gyönyörűségtől. Jelszavunk legyen: mindig többet a tartalomból, mint a külsőségekből. Nem azt akarom ezzel mon-

dani, hogy a formai tárgyalást elsovvasszuk, erre is szükség van, pl. a verstani szabályok megismertetésével kapcsolatban; ilyenkor a formai tárgyaláson van a hangsúly, de erre a hangsúly csak akkor tevődik át, ha a mű tartalmi szépségeit már átéltük.

A III. osztály házi olvasmányai jórészt a Tantervben kijelölt olvasnivalók közül kerülnek ki. A nagyobb műveket: eposzokat, drámákat egészükben az órákon lehetetlen elolvasatnunk. Itt a leghevesebb eljárásnak tapasztalataink alapján azt tartjuk, hogy miután egy-egy mű elolvasására a tanulókat előkészítettük, jelöljük ki számukra azt a részt, melyet otthon kell elolvasniok, hogy az iskolai olvasás számára az a rész maradjon, amely magyarázatra, alaposabb taglalásra szorul, mert talán az egész mű ezen sarkallik. Így pl. a *Bánk bán*-ból okvetetlenül az iskolában olvasandónak tartom az I. felvonásból Bánk bán hazaérkezését, a II.-ből Peturral folytatott párbeszédét, a IV. felvonásból a nagy jelenetet, az V.-ből a végmegsemmisülés jelenetét. Ezek a főmozzanatok Bánk tragikumának fejlődésében s ezt tisztán kell látnunk. A II. felvonásnak említett jelenete erősen rávilágít egyúttal az Endre korabeli közállapotokra is, az idegen uralom szomorú következményeire s ez a beszélgetés, majd Bánk vétsége megláttatja, hogy a Bánk bán tragédiája a magyar nemzet örök tragédiája, küzdelme az idegenekkel. Az otthon elolvasott részt számonkérjük, az iskolában folytatjuk az olvasást, majd kijelöljük ismét az otthoni olvasnivalót, melynek folytatását megint az órán tárgyaljuk s így tovább a befejezésig. Az ily olvasmányok mellett azonban, minthogy ezek csak kisebb részletek s óráról órára feladott lecke jellegük van, más olvasmányokat is jelölünk ki ebben az osztályban is, mégpedig regényeket, drámai műveket. Ezeket is előkészítjük s az olvasásra kitűzött idő elteltével számonkérjük, velük kapcsolatban esetleg írásbeli dolgozatot is készíttetünk.

Az esztendő utolsó óráit arra fordítjuk, hogy az I—III. osztály olvasmányait rendszerezzük írók és műfajok szerint, megjelöljük azokat is, amelyeket könyv nélkül tudunk. Ebben a rendszerezésben már feltüntetjük pontosan a műfajt a költeményeknél is.

Ilyen előkészítés, megalapozás után kerül a sor a IV. osztályban az irodalomtörténet tanítására. A munka eddigi olvasmányainak újból való áttekintésével indul meg. Majd az alapfogalmak tisztázása után igen rövid összefoglalásban áttekintjük az egyes korszakok irodalmát. A korszakokat bevezető jellemzés keretében mutathatunk rá a kor lelkivilágára, itt nyílik alkalom a szellemtörténeti átvilágításra. A rendelkezésünkre álló időhöz mérten ez csak igen rövid lehet, meszemenő. a történelemben mélyen benyúló fejtegetésekre, a művészeti irányok részletező jellemzésére nem jut idő, mert magának az irodalomnak az ismertetése vallaná kárát. A korjellemzést követi egy-két szemelvény bemutatása, a bemutatott mű tartalmi sajátosságainak megbeszélése, méltatása, értékelése. Egyes írók, költők ismertetésében az első lépés az illető író már elolvasott műveinek felelevenítése, azt követi azon műveinek bemutatása, amelyeket még ismertetnünk kell, hogy jellemezhezzük az író munkásságát:

Egyes
hatal?

A faml
eg, nise
az in vég
olvas

IV. o.

tárgyköreit, felfogását, világnézetét, írásmódját, szóval mindazt, ami az író egyéniségére jellemző. Az egész képet kiegészítik a főbb életmozzanatok, amelyek közül egynéhány úgyis ismeretes a tanulók előtt, mert egy-egy költeményének élmény, életmozzanat volt az alapja. Minthogy a heti 1 órából nagyon keveset fordíthatunk olvasásra, egy-egy író művei közül néha többet is otthoni elolvasásra kell kijelölnünk. Nehéz helyzete van itt a tanárnak. A régi irodalomból az alsóbb osztályokban alig olvastathat valamit, ezekre tehát a tanítás nem támaszkodhatik. Itt kell olvastatni, karképet nyújtani jellemző műveknek és íróknak sajátságait megállapítani. Mindebből következik, hogy egy-egy kort csak nagy általánosságban tárgyalhatunk és csak kevés művet ismertethetünk. A címek és nevek pusztá felsorolásának pedig nem sok értéke van. Legalább még egy óra kellene, hogy csak egy kissé is behatóbban lehessen a tantervi anyagot feldolgozni. A jelenleg rendelkezésre álló idő tehát arra inti a tanárt, hogy a régi irodalom anyagát a legszűkebbre vonja össze, inkább áttekintést nyújtson néhány, a korra valóban jellemző alkotás kiemelésével. A történelemmel létesített tervszerű kapcsolat nagy segítségére lehet az irodalom tanárának különösen egy-egy kor képének megrajzolásánál, mert reátámaszkodhatik a tanulóknak nemcsak politikai történeti, hanem főleg műveltségtörténeti ismereteire. Ez is a mellett szól, hogy a nemzeti műveltség tárgyait, köztük nemzeti történelmünket is nagyobb óraszám illetné meg.

V. o. Az V. osztályban heti két óra jut a XIX. század és századunk eltelt három évtizedének megismertetésére. Ez az idő egy órával kevesebb, mint a középiskoláknak erre fordítható órászáma. Minthogy tantervünk az anyagot nem részletezi, a heti 2 óra arra figyelmezteti a tanárt, hogy az anyag kiszemelésében a legnagyobb gonddal járjon el, különben elvész a részletekben. Azokat az írókat kell behatóbban megismertetni, akik legjellegzetesebb tolmácsai koruknak s akiket tartalmi és formai tökéletességük miatt klasszikusoknak mondunk. Inkább ezeket tárgyaljuk behatóbban, semmint a képzelt teljesség kedvéért a kisebb hatású írók ismertetésével töltjük el az időt. Még a klasszikusok tárgyalásában sem törekedhetünk teljességre, ez elé is korlátokat állít a kevés idő. Módszeres eljárásunk a IV. osztályban követett eljáráshoz hasonló. A korszakok elejét a kor szellemi mozgalmainak átvilágítása vezeti be, az egyes írók ismertetése már olvasott műveiknek fölelevenítésével kezdődik, amelyekben most már tisztábban fogják látni a korszellem tükröződését, majd tárgyaljuk azokat az alkotásaikat, amelyek nélkül nem adhatunk tiszta képet az író munkásságáról; az olvasottak alapján megalkotjuk az író lelki képét s azután összefoglaljuk életének legfőbb mozzanatait, kiemelve azokat, amelyek bejátszottak egyik-másik művének megalkotásába és megmutatják azokat a hatásokat, amelyek egy-egy művében tükröződnek. Szükség szerint néhány költemény házi olvasmányul is feladható.

Ne arra törekedjünk, hogy sok verset ismerjenek egy-egy költőtől, hanem inkább arra, amelyekre hivatkoznak, azokat valóban és

behatóan ismerjék. Egy-egy költő műveinek elsorolásánál nem tartom biztos alapnak a műfajok szerint való csoportosítást; helyes szempont csak a tárgykör megjelölése lehet. Pl. Petőfi költeményeinek csoportosításánál fontosabb a családi, hazafias, szerelmi érzés megjelölése, mint az, hogy melyik a dal, az elégia stb. Jobban érdekel u. i. az, hogy költészetében hangot ad családi érzésének és hogy ez az érzés milyen, ellenben másodrendű kérdés, hogy a költőnek ez az őszinte, mély és megható érzése dalban, elégiában nyilvánul-e, vagy egy-egy élet- vagy jellemkép sorai közt hullámszik.

Az elméleti tanulmányokkal kapcsolatos apróbb házi olvasmányokon kívül ebben az osztályban is kijelöljük az ú. n. kötelező házi olvasmányokat, amelyek közt már irodalmi tanulmányok is helyet foglalnak. Itt is, mint az alsóbb osztályokban célszerű az ifjúsági irodalom ismeretének alátámasztása céljából egy-két ifjúsági iratnak is a kötelező olvasmányok közé való felvétele. Az V. osztály nagyobb házi olvasmányainak száma azonban valamivel kevesebb lehet, mint az alsóbb osztályoké, mert a tanulókat gyakorlati kiképzésüket szolgáló munkája — aminő a tervezetek, tanmenetek készítése — meglehetősen elfoglalja.

Az V. osztály utolsó óráiban célszerű irodalmunk egész történetét különböző szempontok szerint áttekinteni. Ily szempontok lehetnek pl. az uralkodó eszmék, az idegen hatások, a tárgykörök (pl. hazafiúi, családi stb. érzés, mondai, történeti tárgyak, a műfajok, a versformák stb.)

Az elmondottakból világosan kitűnik, hogy az irodalmi oktatás iskolai és házi olvasmányokra támaszkodik. Az iskolai olvasmányokat kijelöli a Tanterv s ugyancsak a Tanterv szerint jelöljük ki azokat a rövid olvasmányokat is, amelyeket az órán részletesen nem tárgyalhatunk. Ezeken felül vannak a nagyobb terjedelmű kötelező és ajánlott házi olvasmányok, melyeknek kiválasztása egészen a tanár dolga. Ez utóbbiak kiválasztásánál két szempont lehet irányadó: az egyik az, hogy a kijelölt mű az írónak legkiválóbb alkotásai közül való legyen s alkalmas legyen arra, hogy a tanuló lelkét megragadja és ezzel az olvasási kedvét fokozza, e mellett az író egyénisége jellegzetesen tükröződjék benne. Sohasem tenném azonban kötelezővé egy-egy költőnek Összes költeményeit, de még a válogatott költeményeit tartalmazó köteteket sem. Egész kötetre terjedő vers-sorozatot végigolvasni nehéz, a tanuló kellemetlen kényszerszert lát a különböző értékű versek olvasásában s nem fokozza, hanem lohasztja olvasási kedvét. Az ily kiadását egy-egy költőnek csak az ajánlott olvasmányok közé sorolhatjuk és akad is egy-két tanuló, akinek az illető költő egyénisége tetszik s végigolvassa a kötetet. Tapasztalataim alapján eredményesebbnek mondhatom, ha egy-egy költő összes vagy válogatott műveit tartalmazó kötetekben kijelöljük az elolvasásra ajánlott v. kötelezővé tett költeményt, a többit a tanulókra bizzuk, mit olvassanak el. Ezen eljárás helyessége mellett bizonyít az a tapasztalat is, hogy a költeményes kötetek közül a tanulók sokkal szívesebben forgatják az antológiákat, amelyekben

több költő szólal meg, sőt az ilyen gyűjteményekből a már ismert verseket is újra elolvassák. Az ily olvasmányok számonkérése közben jutottam arra a tapasztalatra, hogy a tanulóra rendkívül jellemző, ha arról is beszámol, mely költemények tetszettek neki s elmondja az olvasással kapcsolatos élményeit. Többször megeskik, hogy egy-egy tanuló valamelyik költeményt egészen másként fogja föl, mást olvas ki belőle s ezért egészen sajátos hatás alá kerül; ilyenkor van alkalom a helyes felfogásra rávezetni, a félreértést helyreigazítani, a nem megfelelő hatást eloszlatni s a tanulót arra figyelmeztetni, hogy olvassa csak el újból a költeményt, akkor látni fogja, hogy abból mást lehet kiolvasni, mint amit ő talált benne.

Mennyi legyen a kötelező olvasmányok száma? Ennek megállapítása is a tanár dolga. Vigyázniia kell azonban, hogy az irodalom iránt érzett szeretete túlzásokba ne ragadjon. Ne pusztán a maga tárgyát lássa, hanem a tanítóképző egész munkáját, melybe neki is harmonikusan kell beleilleszkednie. De egyébként is a sok és sokféle olvasás a legtöbb tanulót inkább eltávolítja a céltől. Sokoldalú elfoglaltsága közepett teherként nehezedik rá az olvasás, kedvét veszti s hogy a beszámolásnál mégis mondhasson valamit, társai segítségéhez folyamodik. Tapasztalataim szerint havonként a nagyobb művekből csak egy-egy adható fel kötelező olvasmányul, míg a kisebbekből kettő, esetleg három. A kötelező olvasmányokat a szaktanár jelöli ki ugyan, de a tanári testület elé kell terjesztenie az olvasmányok jegyzékét, amelyet egybe kell vetni a más tárgyakkal kapcsolatos olvasmányokkal, hogy kitűnjék, nem terheljük-e túl a tanulókat. A tanári testület által megállapított olvasmányokon felül újabb kijelöléseknek nincs helye, legfeljebb ajánlani lehet egy-egy mű elolvasását. Az igazgatói ellenőrzésnek arra is ki kell terjednie, hogy a megállapított olvasmányokon felül nincsenek-e a tanulók megterhelve olvasmányokkal.

Az eredmény érdekében okvetetlenül szükséges, hogy a kötelező olvasmányok elegendő példányban álljanak rendelkezésünkre. Az ideális állapot az volna, hogy mindegyikből 40 példányunk legyen, tehát minden tanulónak adhassunk egyet-egyet. Ha már ennyit nem tudunk beszerezni, legalább 15—20 példányról okvetlenül gondoskodnunk kell. Ha a nagyobb művekből, melyeknek elolvasása hosszabb ideig tart — némely tanuló nagyon lassan szokott olvasni — nincs elég példányunk, célszerű akkép eljárni, hogy egyszerre két különböző művet adunk ki olvasásra, így minden tanuló kezébe juthat egy-egy könyv. Mindeniket csak az osztály fele olvassa el s a következő hónapban egymás közt kicserélik a kiadott műveket.

A kötelező és ajánlott olvasmányokat legcélszerűbb a tanteremben erre a célra beállított szekrényben elhelyezni, hogy könnyen hozzáférhetők legyenek. Ez a könyvtár — nevezhetjük osztálykönyvtárnak is, — nélkülözhetetlen segédeszköze az irodalmi oktatásnak, épúgy mint a természettudományi felszerelés e tudományok oktatásának. Épen ezért, ahol még nem volna ilyen könyvtár, meg kell teremteni. De miből? — vetődik fel a kérdés. Ha nincs más pénzforrás-

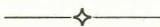
sunk, az iskolai ünnepek, hangversenyek jóvedelmét kell ily könyvek beszerzésére fordítanunk. A fűzött könyveket tanácsos mindjárt be is köttetni, mert a fűzött könyvek a sok kézen hamarosan széjelhullanak.

Gondoskodnunk kell szemléltető képekről is. A Vende-féle képgyűjteménynek egyetlen tanítóképzőből sem volna szabad hiányoznia. Felhasználhatjuk a Beöthy Zsolt szerkesztésében megjelent *Nagy Képes Irodalomtörténet*-ben közölt képeket is. A kemény lemezpapirosra húzott Vende-féle képek a tanterem alkalmas helyén ki is függeszthetők s a haladás szerint cserélgethetők.

Hozzá tartozik az irodalmi oktatáshoz egyes műalkotások könyv nélkül való betanultatása is. Mind az öt éven keresztül, de különösen az alsó három osztályban tanulunk verseket, szónoki beszédek-ből részleteket, a drámai művekből is egy-két olyan részletet, ahol a párbeszéd vagy a hős jellemére, vagy pedig a drámai cselekvény szempontjából nagyon fontos és jellemző. A nagyobb művekből is kisebb szemelvények megtanultatása kívánatos. Az irodalmi szemelvények könyvnélkülitetésénél is elő-előfordul az a hiba, hogy a tanár buzgóságból sokat követel. Régi igazság az, hogy aki sokat markol, keveset szorít, a túlkövetelő tanár inkább ellensége saját tárgyának, sem mint szerelmese, mert a tanulókkal nem megszeretteti tárgyát, hanem elidegeníti őket tőle. Hosszú és nehéz költemények, mint a *Gondolatok a könyvtárban*, vagy pl. *Széchenyi emlékezete* bármilyen mesterművek is, nem könyvnélkülitésre valók. A megtanulandó költemények számára és írók szerinti megválogatására az Utasításban találunk útbaigazítást.

Az elmondottak nagyobbbszerű vonásokban s nem minden apró részletében bemutatják az irodalom tanításában azt az eljárást, amelyet a mi intézetünkben követünk s amely eddig az erre hivatottak megállapítása szerint is eredményesnek bizonyult. Ha a tanításnak itt vázolt módjához a tanár szuggesztív hatóereje, lelkesedése is társul, akkor tulajdonképpen megoldotta az irodalmi továbbképzés kérdését is. Aki megszerette az irodalmat, annál az olvasás lelki szükséglet, ha pedig olvas, s hozzá még helyesen olvas, mint azt az iskolában vezetés mellett megszokta, akkor gyarapítja irodalmi műveltségét s mindig érdekelni fogják az irodalmi élet mozzanatai.

Németh Sándor.

A tanítóképzés reformja Genf-kantonban.

Svájc közoktatásügye nem egységes, a közoktatás minden kantonnak belügye. Egy-egy kanton hagyományai, a haladó idő követelményei, szükséglete, anyagi ereje szerint szabja meg közoktatásügye szervezetét, állapítja meg iskolatípusait, ezek tantervét.

E partikuláris berendezettség következtében Svájc szövetséges állam tanítóképzése is igen tarka képet mutat, kantonok szerint különböző. Legáltalánosabb típus a nyolcéves előtanulmányra (nyolcosztályú népiskola, vagy a népiskola 4 osztálya és középiskola 4 osztálya) épített 4 évfolyamú szeminárium. De találkozunk középiskolai végzettséget kívánó, főiskolaszerű tanítóképzéssel is, így Zürich-kantonban, noha Zürich a befejezett középiskolai tanulmányokon épülő főiskolaszerű tanítóképzés mellett négyévfolyamú szemináriumban is neveli tanítóit. E kétlaki állapot azonban csak átmenetnek tekinthető, a végleges megoldás azért késik, mert a főiskolai és szemináriumai képzés hívei döntő csatájukat még nem vívták meg.

E harc eldőlt Genf-kantonban és pedig a főiskolai képzés javára. A genfi tanítóképzés ez új szervének hivatalos neve szeminárium ugyan, de e szemináriumba való felvétel feltétele a középiskolai tanulmányok befejezése: érettségi bizonyítvány.

Genf-kanton az új rendelkezések szerint főiskolaszerű szemináriumban képzí tanítóit, tanítónőit és óvónőit. E szeminárium numerus clausussal dolgozik, csak bizonyos számú, a szükségletnek megfelelő jelöltet vesz fel, akiket a jelentkezők közül felvételi vizsgálat alapján válogat ki. A felvételi vizsgálat tárgyai: francia nyelv és irodalom, egy-egy népiskolai osztállyal beszélgetés a vizsgálóbizottság által megadott vázlat alapján, mennyiségtan, ének és rajz.

A felvételi vizsgálat nem bizonyos ismeretanyag meglétét, vagy az értelem bizonyos iskolázottságát kutatja, sokkal inkább azt teszi vizsgálat tárgyává, hogy vajjon rendelkezik-e a jelölt azokkal a képességekkel, amelyek a tanítói hivatás betöltéséhez elengedhetetlenek. A gyermekkel való beszélgetés vizsgálata nyilván annak a vizsgálat, hogy a jelöltet kedélye, modora, temperamentuma, invenciója alkalmassá teszi-e a tanítói pályára. Az érettségi bizonyítvány csak főiskolai tanulmányokra való alkalmasságot és bizonyosmértvű általános műveltséget állapít meg, de ez általános műveltség egyik-másik területéről mint pl. a rajz és az énekből vagy egyáltalában nem, vagy nem abban a mértékben, amilyenre a tanítóképzésnek szüksége van. Ezért a rajz és ének is tárgyai a felvételi vizsgálatnak.

A pedagógiai szeminárium tanulmányi ideje három év.

4+4+3
=11
Az első év feladata a népiskola, a jövő hivatás megismerése és a rátermettség megállapítása. A vizsgálat éve ez. Módot ad a jelöltnek is, vezetőnek is annak megállapítására, hogy vajjon a tanítói pályára született-e a jelölt, külső körülmények vagy benső indítás készítette-e e hivatás vállalására.

A jelöltek egy-egy kiváló tanítóhoz osztatnak be, akik a gyermekkel való foglalkozás, a nevelés és tanítás munkájába gyakorlatilag bevezetik őket. A második félévben már önálló helyettesítést is végeznek. E gyakorlati bevezetés mellett előadásokat is hallgatnak a francia nyelv- és irodalomból. A jelöltek egy pedagógusokból álló bizottság ellenőrzése és irányítása alatt állanak. E bizottság tagjai a genfi népiskolai tanügy vezetője, a pedagógiai szeminárium igazgatója, azon népiskolák igazgatói, amelyekben a jelöltek hospitálnak, illetőleg helyettesítenek és a tanítók egyesületének egy tagja. Az iskolai év végén e bizottság vizsgálat tárgyává teszi a jelölt egész évi munkásságát, vizsgálja rátermettségét, pontosságát, az órákra való előkészülését, a gyermekek írásbeli dolgozatainak javítási módját, egyáltalában a jelölt iskolai magatartását. A vizsgálat eredménye döntő a tanulmányok folytatásának lehetőségére. A tanítói pályára alkalmatlan jelöltek különben e próbaév folyamán bármikor eltávolíthatók az intézetből.

A második év az elméleti tanulmányok ideje. Tárgyai: francia nyelv és irodalom, lélektan, neveléstan, oktatástan, módszertan és gyermektanulmány. E tanulmányokat az egyetemen teendő vizsgálat fejezi be, amely írásbeli és szóbeli részből áll. Az írásbeli dolgozat tétele a gyermeklélektan és az általános pedagógia köréből tűzhető ki. A szóbeli vizsgálat a következő tárgyakra terjeszkedik ki: neveléstörténet nagy pedagógusok műveiből vett szöveg értelmezésével, a népiskola szervezete és didaktikája, a középfokú iskola szervezete és didaktikája, Fröbel tanításának rendszere és módszere, a fogyatékosok iskolája, morálpedagógia és szociálpedagógia, gyermektanulmány, pszichotechnika és pályaválasztási tanácsadás, kísérleti lélektan.

A harmadik évfolyamon nyerik a jelöltek gyakorlati kiképzésüket az e célra alkalmas városi és falusi gyakorló-iskolákban. A jelölt a gyakorlati kiképzésre kijelölt iskolában hospitál, az osztálytanító felügyelete mellett tanít, alkalomadtán pedig helyettesít. A hatodik félévben teheti le a tanítói hivatásra képesítő vizsgálatot. E vizsgálat gyakorlati jellegű: próbatanítást tart a jelölt a francia nyelvből, számtan és mértanból és egyet a genfi közoktatás vezetősége által kijelölt tantárgyak közül. A jelölt vizsgálatát a tanítások megbeszélése követi, amelyben a jelölt a tanításban követett eljárását indokolja, illetőleg védelmezi. A vizsgálaton írásban számolnak be a jelöltek azon tevékenységükről, amelyet abban az iskolában, illetőleg osztályban kifejtettek, ahol gyakorlati vizsgálatuk történik.

Azok a jelöltek, akik e gyakorlati vizsgálaton nem állják meg helyüket, a tanítói pályáról végérvényesen eltávolíttatnak. A sikeres vizsgálatot tett jelöltek képzése nem fejeződik be e vizsgálattal. Genf közoktatásügyi vezetősége a sikeresen vizsgázott jelölteket egy-egy iskolába beosztja hospitálásra és helyettesítésre, hogy minél teljesebb gyakorlattal fogjanak majd hozzá hivatásuk önálló betöltéséhez. Még egy terjedelmesebb írásbeli dolgozatot is be kell adniok, amelynek tételét már a második évfolyam végén kiválaszthat-

ják és ez írásbeli dolgozat tárgyköréből a harmadik évfolyam, tehát a gyakorlati vizsgálat után vizsgálatot tesznek. E vizsgálatnál a tanítói pályára való előkészület befejeződött, a jelölt oklevelet nyer, amely őt Genf-kanton népiskoláiban tanítói állás betöltésére jogosítja.

Genf leendő tanítóit saját költségén nevelteti, biztosítani kívánván ezzel, hogy e pályára csak a hivatottak, csak a valóban érdekesek közül választhassa ki jövőendő polgárai nevelőit. A pedagógiai szeminárium tanulói az első évfolyamon 2400, a másodikikon 3000, a harmadikon 4000 svájci frank ösztöndíjban részesülnek.* Ez összegek a jelöltek kenyérgondoktól való mentességét, a tanulmányok iránti teljes odaadás lehetőségét biztosítják.

A tanítóképzés e legújabb szervezete magánviseli az uralkodó pedagógiai áramlat bélyegét annyiban, hogy erősen gyakorlati irányú. A képzés központjába a gyermeket állítja és nem az elméleti studiumot. Az ő megismerésére, a vele való bánásmód eltanulására a három évi tanulmányi időből kettőt szentel, sőt erre a célra szolgál az az idő is, amelyet a gyakorlati vizsgálat és a befejező írásbeli és az ezzel kapcsolatos szóbeli vizsgálat között is népiskolában hospitálással tölt el a jelölt. A mai pedagógiai felfogást tükrözi az új rend azzal is, hogy az erők teljes koncentrálására törekszik az ifjúnak az anyagi gondoktól történő mentesítésével, de azáltal is, hogy az elméletnek a gyakorlattól való elválasztásával, tehát a kvantitatív túlterhelés kizárásával mind a gyakorlatban, mind az elméleti tanulmányokban való elmélyedést lehetővé teszi.

Debrecen.

Dr. Papp Ferenc.

A tanári elfoglaltság óraszámokban.

Valamikor egy görög ember, akinek bizonyára nem ízlett a tanítás, a jó cipruszi mellett egy athéni kis kocsmában állítólag így sóhajtott fel: „Oh Zeus! Akit az istenek nem szeretnek, azt pedagógusnak teremtik”. A görög istenek ezt a mondást alighanem rossz néven vették, és bármiképen volt azelőtt, de az bizonyos, hogy azóta a tanítással foglalkozó embereknek van a leghálátlanabb és legkevesebbé mutató munkakörük a többi, kenyerüket szintén szellemi munkával megkereső intellektuelek között.

Nem szólok most arról, hogy az elemi iskolai néptanító agyonterhelve, tőle egy egyetemi tanárénál is szélesebb terjedelmű tudás, továbbá elsősorú módszeres készségeket, hazafias nevelést, levételezés cserkészképzést, népművelési tevékenykedést, gazdaságszociális irányítást és még miegymást kívánva és 50–80 tanulógyermekkel megáldva nagyon is kicsiny anyagi ellenszolgáltatásban részesül

* 1 svájci frank 1 pengő 10 fillér, de a vásárló értéke még ennél is több.

munkateljesítményével szemben, csupán arról óhajtok pár sort írni, hogy a tanítóképző tanárság munkáját nem ismeri senki; nem tudják annak fontosságát, nagy fajsúlyát és széleskörű tudást és energiát igénybevevő terjedelmét és így nem értékeli azt kellően sem miniszter, sem előljáró, szülő vagy növendék, sőt még sokszor maga az igazgató kolléga sem.

De legfőképen nem méltányolja munkásságunkat és munkateljesítményünket az úgynevezett társadalom, mely ugyan minden munkát és még hozzá ellenszolgáltatás nélkül a tanártól vár és követel, de nem méltányolja, mert érthetetlen okok miatt mintha bizonyos ellenszenvvel lenne eltelve ellenünk, s ha a „vakáció, kirándulás, intő-rovó-gyűlés” szokat hallja, kész lenne az egész tanártársadalmat egy kanál vízben megfojtani. Élénken illusztrálja ezt a felfogást a legutóbbi eset, midőn miniszterünk, aki nagyon jól tudja, hogy az iskolákban érdemleges munka csak úgy folyhat, ha tanár és növendék időnként felfrissülés céljából kipihen magát, pár napos szüreti vakációt adott. Micsoda felzúdulás lett ebből főleg azok részéről, akik felsőbbségük részéről jövő megállapítás szerint egyáltalában nem szokták magukat halálra dolgozni.

Sajnos, hogy bizonyos ismeretlen politikai, vagy egyéni érdekekből fakadó okok miatt a tanártársadalom bizonyos mértékben a többi népréteggel szembehelyeztetve szinte tehetetlenségben van beállítva, s ez a főoka, hogy nem méltányolnak és nem kedvelnek bennünket általában véve. Pedig színigazság, hogy a középosztály és annak egyik legfontosabb része, a tanárság volt az, melynek szilárd ellenállásán megtört a kommunizmus; ők voltak, kiknek önfeláldozó és lemondó munkájával helyreállt a közrend és lehetségessé vált a megélhetés, ők veszik ki nagy részüket a revíziós mozgásban, s merem mondani, hogy ha ez a réteg nem lett volna, hazánk siralmasabb helyzetben lenne.

Az elnökség felkérésére jelen rövid előadásomban a tanítóképző-intézeti tanárok elfoglaltságát heti óraszámokban óhajtom megállapítani. Hasonló témával, — amidőn azért küzdöttünk, hogy a tanárok szolgálaton belül teljesített úgynevezett mellékmunkáit (mint amilyenek a dolgozatjavítások, az osztályfőnöki teendők, önképzőköri és segélyzőegyesületi elnökség, tanártestületi jegyzőség, helyettes igazgatóság, szertárkezelés stb.) — számítsák be a kötelező heti óraszámba, már 1928-ban foglalkoztam (lásd Magyar Tanítóképző 1928. évf. 146. old.), de minden ezirányú megmozdulásunk hiábavaló volt, megtört a felsőbbség meg nem értésén és me-revségén; — minálunk nem voltak a tanári különmunkákra tekintettel, bár más (valószínűleg protekciósabb) iskolatípusoknál történtek ezirányban engedmények. Jelenleg nem is a mellékmunkálatoknak a kötelező heti óraszámba való beszámításának a kérdésével foglalkozom, hanem annak a megállapítására törekszem, hogy mindazt a munkát, melyet egy tanítóképző-tanár tanári kötelességének teljesítésekor, és azzal szoros és el nem kerülhető kapcsolatban kifejt,

miképen lehet átlagosan egy hétre, illetve egy napra eső elfoglaltságul órákban kifejezni.

Célom ezzel az, kimutatni: hogy a tanítóképző tanár igenis sokkal több időt tölt el kötelességének teljesítésénél, sokkal több energiát fogyaszt el testéből és véréből, sokkal inkább igénybe veszi munkája teljesítése idegrendszerét, mint bármely más állami tisztviselő. Aki ennek az ellenkezőjét állítja, az a tanárság munkáját egyáltalán nem ismeri, kijelentése tehát csakis felületességből vagy rosszindulatból fakad.

Igaz, hogy a tanári munkateljesítmény egy nagyon furcsa valami és annak mennyiségben való kimutatása nem könnyű dolog, mert a tanár munkálkodásának minden részletét alaposan kell ismernie annak, aki azt meg akarja állapítani. Nehéz a megállapítás azért is, mert a tanár munkája merőben különbözik is más tisztviselő munkakörétől, sőt azzal teljesen össze nem is hasonlítható.

Hol találunk például mi más tisztviselői ágon egy oly hivatalt, ahol az illető állandóan nyilvánosan szerepelne, mint mi, tanárok, és még hozzá egy erősen kritikus szemmel néző növendéksereg és minden mondatára és megmozdulásra figyelő felsőbbség előtt. Más tisztviselőnél nem figyelnek arra, vajjon az illető a rubrikák kitöltése közben, vagy az akták elintézésekor krárog, hadar, dadog, csuklik-e; nem nézik, hogy hangosan beszél-e, vagy suttog; leengedi-e a hangját a mondatok végén; gesztikulál-e beszéde közben; komoly-e; vidám-e stb.; — míg nálunk állandóan óriási önfegyelmeléssel kell az előbb említett dolgokra ügyelni, különben gúny, nevetségesség, lenézés, dorgatórium vagy káros titkos minősítés érhet bennünket.

A tanárnak tehát állandó idegfeszültségben kell dolgoznia az elismerés minden reménye nélkül!

És vajjon a tanári munka befejeződik-e az úgynevezett órák lezajlásával? Korántsem. A tudomány, a szakok, a technika, a módszerek folytonos fejlődésével a tanárnak lépést kell tartania; folyóiratokat figyelemmel kell kísérnie; a növendékek erkölcsi nevelése, szociális feladatok (mint a segélyezés, betegek látogatása, istentiszteleteken való részvétel), szakkönyvtárak rendezése, zenekar-énekkar szervezés, szertárak rendezése, leltárak és kimutatások készítése, osztályfőnöki és más teendők mind-mind pihenő idejéből rabolnak el súlyos számú órákat. A gyakorlati kiképzésnél a növendékek órákon kívül számtalan esetben veszik igénybe. Folyton tanulnia, olvasnia kell, mert különben elmarad, ösdivá, maradivá válik.

Vajjon a számvevőség főnökének el kell-e olvasnia ilyenfajta munkát: „A számfejtés módszere a XVI. században”, vagy a kultuszban levő számellenőrnek tanulmányoznia kell-e, hogy miképen vezették a könyveket, a számadásokat a XVIII. század elején; míg nekünk a babiloniak kultúrájától kezdve minden módszeres megmozdulásról tudomással kell bírunk, s ha valamilyen értékes, vagy akár értéktelen pedagógiai munka megjelenik, nekünk azonnal el kell azt olvasnunk. És ezek mellett törnünk kell a fejünket, hogy egyes le-

hetetlen rosszul és hibásan megírt tankönyvet hogyan is reparáljunk növendékeink előtt, nehogy azok odahaza oktalanságot tanuljanak.

És midőn más tisztviselő 20—25 évi szorgalmas munka után rangjában lépésről-lépésre emelkedve mindegyre olyan elfoglaltsági körbe jut, ahol a munkája tulajdonképen egyre kevesebb és kényelmesebb, addig a tanár szolgálatának 35-ik esztendejében is éppen olyan fáradságos munkát végez, mint segédtanár korában. Mivel pedig ekkor már természetszerűleg öregebb, *a tanár mentől több évig szolgál, annál fáradságosabban dolgozik; mentől több évig dolgozik, sorsa annál terheesebb.*

Ezt persze nem látják be irigyeink és ellenségeink, akik egyre azt állítják, hogy heti 18 órai (tehát napi 3 órai) elfoglaltságunk van, s ezzel szemben van háromhónapos vakációnk, 52 vasárnapunk, vagy 20 ünnepnapunk, karácsonyi-húsvéti és pünkösdi vakációnk, minden délutánunk szabad, van szabadnapunk, betegszabadságunk, igazgatói szünnapunk, vannak kellemes órákőzeink, — szóval alig dolgozunk.

Nézzük csak hogyan is áll tulajdonképen a való helyzet.

Vegyük elő *a magyar nyelv tanárát*, például Vécseyné Fehér Aranka elfoglaltságát, aki mellesteg egy bájos fiatal asszony, és azt várhatná a sorstól, hogy odahaza mindennap sok-sok nyugodt, csendes órát töltheszen szelíd boldogságban, s e helyett havi 60 órán át füzeteket javít, mindeniket 3 féle szempont szerint, osztályoz, szortíroz — jó, hogy meg nem bolondul. Egyébként *heti elfoglaltsága* a következő:

Óraszama	18
Gyak. kiképzésben	2
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekciós	1
Szülőkkel tárgyal	1
Előkészül óráira	18
Dolgozatot javít	15
Tanári gyűlés	1

összesen $57 : 6 = 9,5$

Ez megfelel *napi 9 és fél órai munkának*; nem számít ebbe bele, hogy e mellett nevezett tanárnő még az ifjúsági önképzőkörnek az elnöke, egy osztály főnöke; hogy idő kellene neki a továbbképzésre, olvasgatásra is és hogy még írói tevékenységet is fejt ki.

Másik magyarszakos kollégám Radnai Oszkár igazgató *magyart és németet* tanít. Bár heti elfoglaltsága órászámában kisebbnek látszik az előbbi kartársánál, gondoljunk csak arra, hogy ennek a tanárnak mellékfoglalkozásai a következők: vezeti az egész ifjúsági könyvtárt; kezelője a tanári könyvtárnak és ő tartja nyilván a könyvtárak leltárait, valamint elnöke az ifjúsági önképzőkörnek is. Ezenkívüli, úgynevezett rendes elfoglaltsága a következőkből alakul:

Óraszama	15
Gyak. tanítás	3
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekciós	1

Szülőkkel tárgyal	1
Előkészít a könyvtárban stb.	2
Előkészül óráira	6
Írásbelik javítása	7
Tanári gyűlés	1
összesen	$37 : 6 = 6.1$

szóval ha még a dolgozatok javításának a javítását is beszámítjuk, elmondhatjuk, hogy ez a kollégánk is naponta 7 órát dolgozik.

Nézzük *a természetrajz tanárának* heti elfoglaltságát. Adataimat Bertha Mária kartársam elfoglaltságáról vettem, aki igazán egyike legszorgalmasabb, minden idejét tanári és intézeti munkával eltöltő kedves kollégáimnak.

Óraszám	}	18
Gyak. kiképzés		
Hospitál (helyettesít)		1
Inspekciós		1
Szülőkkel tárgyal		1
Előkészíti a szereket		6
Elrakja a szereket		2
Előkészül, írásbelik		12
Tanári gyűlés		1
összesen		$42 : 6 = 7$

Megfelel napi 7 órai munkának. E mellett még igazgatóhelyettes, osztályfőnök, a segítő egyesület elnöke; mosogat és rendez a szertárban, melyre ugyan fel van véve félévenként 1—1 óra, de az nem elegendő.

Lássuk csak *a német nyelv* tanárának elfoglaltságát, aki e mellett még *földrajzot* is tanít. Adataimat onnan vettem, hogy megfigyeltem egy kolléganőmet, aki egyike a tanárnői státus legambiciózusabb, legkötelességtudóbb arany szívű teremtésének és aki abban a boldogságban részesül, hogy havonta átlag 2500 szót húzhat alá a német dolgozatok javításánál piros tintával. Neve Braun Angela. Elfoglaltsága a következő:

Óraszám	17
Gyak. kiképzés	2
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekciós	1
Szülőkkel tárgyal	2
Előkészül óráira	12
Írásbelik javít	10
Szertári munka	1
Földrajzi rajzok és eredménytár	2
Tanári gyűlés	1
összesen	$49 : 6 = 8.1$

Ez több, mint napi 8 órai elfoglaltság, s e mellett még egy osztálynak osztályfőnöke is, kezeli a földrajzi szertárt és szakkönyvtárat. Bámulatos, hogy még bírja ezt a rettenetes megerőltetést!

A rajztanár (adataim Farkasdy Zoltán lelkes kartársam munkájáról

szedettek) valamivel könnyebben lélekezik, amennyiben napi elfoglaltsága 7.3 óra. Ez így alakul.

Óraszám	18
Gyak. kiképzés	3
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekciós	1
Szülőkkel tárgyal	1
Előkészül a szert.	1
Előkészül óráira	6
Rajzokat javít (írásb.)	12
Tanári gyűlés	1
összesen	$44 : 6 = 7.3$

Ez több, mint napi 7 órai elfoglaltság.

A *menyiség*tan tanára kissé pihentebben foghat óráihoz, mert napi elfoglaltsága csak 6.6 óra. Itt a magam elfoglaltságát vettem, aki mellette országos tanáregyesületünk főtítkára vagyok és a választmány jóvoltából december 21. óta egyre memorandumokat gyártok. Elfoglaltságom:

Óraszám	18
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekciós	1
Szülőkkel tárgyal	2
Előkészül	12
Írásbelik javítása	5
Tanári gyűlés	1
összesen	$40 : 6 = 6.6$

Majdnem napi 7 óra, s e mellett tekintetbe kell venni, hogy a mennyiség-tan tanítása egyike a legidegőrlőbb munkának.

A *pedagógia* mindkét tanára nálunk fiatal nő, tele ambícióval, tudással és energiával. Adataimat Erdélyi Olga kollégámtól vettem, aki már évek óta különösebben az érettségivel hozzánk kerülő növendékeket képz és tölti meg sikeresen pedagógiai tartalommal.

Óraszám	19
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekciós	1
Szülőkkel tárgyal	3
Előkészül a szert. és ped. k.	1
Elrendez a szert. és ped. k.	1
Előkészül óráira	18
Írásbeliket javít	6
Tanári gyűlés	1
összesen	$51 : 6 = 8.5$

Napi 8 és fél órát dolgozik; mellette országos egyesületi titkárunk; az érettségisek osztályfőnöke és kezeli az intézet folyóiratait, újságjait; — iroga; és édesanyját ápolja.

Nézzük végül egy *zene-énektanár* elfoglaltságát. Az adatokat jóbarátom, Csukás Zoltán kartársam munkájáról vettem, aki még minden intézet-

nek, ahol működött, dicsőséget szerzett nagy energiával és nagy tudással megszervezett énekkaraival és hangversenyeivel.

Óraszám	18
Gyak. kiképzés	3
Hospitál (helyettesít)	1
Inspekció	2
Szülőkkel tárgyal	1
Elkészít szertár, könyv.	1
Elrendez szert. könyv.	1
Előkészül óráira	6
Írásbeli javít	2
Tanári gyűlés	1
Egyházi kar vezetése	2

összesen $38 : 6 = 6.3$

Megfelel napi 6.3 órának és ez aránylag kevésnek látszik, de aki irigyli, legyen szíves, cseréljen vele egy hangverseny előtt 2 hónappal. Ő szívesen átengedi az ezzel járó órákon kívüli fáradozást, bosszúságot, kottaböngészést, kottázást, próbákat stb.

Mindezek alapján, ha ezen 8 tanárnál megcsináljuk a napi átlagot, akkor végeredményül azt kapjuk, hogy az összefoglaltság a 8 tanárnál heti 358 óra, egy tanárra átlag tehát $(358 : 8)$ 44.75 óra heti munka, $(44.75 : 6)$ 7.46, azaz 7 óra és 28 perc napi munka esik, melybe az osztályfőnöki, segélyzőegylet-elnöki, önképzőkör-elnöki, tanárkari jegyzői, tanári szakkönyvtári, a tanári gyűléseken való módszeres előadásokra való készülési, a szülőkkel való levelezgetési, intézeti ünnepélyek előkészítési, az országos tanáregyesületi üléseken való részvételi és ugyanott előadásokra való készülési, a növendékekkel iskolán kívül való foglalkozási, beteglátogatások, istentiszteleteken való részvétel, lelkigyakorlatokon való részvétel, a növendékeknek órákon kívül való gyakorlati tanításra való előkészítése, egésznapos és félnapos kirándulások és még sok más nincs is beleszámítva.

Ha még ezeket is csak kis mértékben is belekalkuláljuk, akkor én merem állítani, hogy egy kötelességét becsülettel végező *tanító-és tanítónőképző-intézeti tanár napi tanári elfoglaltsága 8 óra*. Magyarországon pedig minden képzőnél kötelességüket becsülettel végező tanárok vannak, ime tehát bebizonyítottam, hogy a magyar tanítóképzés munkásai nem henyélnek, nem naplopók, hanem az egész tisztviselő társadalomból éppen ők azok, akik a legnagyobb lelkesedéssel és legnagyobb lemondással munkálkodó, növendékeiket erős magyar nemzeti érzésben nevelő, *legtöbbet dolgozó* emberek.

T A N Í T		Óraszám	Gyak. kiképzés	Hospitál és helyettesít	Inspekció	Szülőikkel tárgyal	Előkészít a szertárban (könyvt.)	Elrendez a sz. rtárban	Előkészít tanításaira	Írásbeli dolgozatokat javít	Tanári gyűlés	Egyházi kar	Heti elfoglaltság órákban	Napi elfoglaltság órákban
1.	Magyar nyelv	18	2	1	1	1	—	—	18	15	1	—	57	9.5
2.	Magyar—német	15	3	1	1	1	2	—	6	7	1	—	37	6.1
3.	Természetrajz	18	—	1	1	1	6	2	12	—	1	—	42	7
4.	Német—földrajz	17	2	1	1	2	2	1	12	10	1	—	49	8.1
5.	Rajz	18	3	1	1	1	1	—	6	12	1	—	44	7.3
6.	Mennyiségtan	18	—	1	1	2	—	—	12	5	1	—	40	6.6
7.	Pedagógia	19	—	1	1	3	1	1	18	6	1	—	51	8.5
8.	Zene—ének	18	3	1	2	1	1	1	6	2	1	2	38	6.1
		141	13	8	9	12	13	5	90	57	8	2	358	59.2

Ezekhez nincsen hozzászámítva: az osztályfőnöki súlyos teendők, önképzőkori elnökség, ifjúsági segélyző egyesületi elnökség, tanári szakkönyvtár kezelése, szertári munkák, tanmenetek és kimutatások készítése, különféle naplók kezelése, készülés módszeres értekezletekre, levelezés a szülőikkel, intézeti ünnepélyek előkészítése, szociális tevékenység: betegek látogatása, istentiszteleteken való részvétel, lelki gyakorlatokon való részvétel; — az országos tanáregyesület gyűlésein való részvétel és annak előadásaira való készülés, délutáni kirándulások, egésznapos kirándulások, növendékekkel az órákon kívül való foglalkozás, kongregációkban való részvétel, esetleges cserkész-foglalkozás, népművelői előadások, a tanár továbbképzését szolgáló munkálkodás, irodalmi munkálkodás, folyóiratok áttekintése, stb. Természetesen nem lehet hozzászámítani ide azokat a teljesítményeket, amelyekért anyagi ellenszolgáltatás is jár, mint például: a tandíjkezelés, a sportkör vezetése.

Egy tanító(nő)képző-intézeti tanár átlagos elfoglaltsága órákban a mellékköteleességek nélkül:

		Heten-ként	Naponként	
		óra	óra	perc
1.	Tanítási órák	17.6	2	56
2.	Gyakorlati kiképzés	1.6		16
3.	Hospitál (helyettesít)	1		10
4.	Inspekció	1.1		11
5.	Szülőikkel tárgyal	1.5		15
6.	Előkészít a szertár-könyvtárban	1.6		16
7.	Elrendez a szertárban	0.6		6
8.	Előkészít óráira	11.2	1	54
9.	Írásbeliket javít	7.1	1	12
10.	Tanári gyűlés	1		10
11.	Vegyes (pl. egyházi kar)	0.2		2
összesen:		44.5	7	28

Mi következik tehát mindezekből? Az, hogy egyeseknek és a társadalomnak a tanársággal szemben fennálló ellenszenvre egyáltalán nem indokolt és a tanárság helyzete mind elfoglaltság, mind anyagiak tekintetében éppen nem irígylésre méltó. Időbeli elfoglaltsága körülbelül megfelel egy olyan tisztviselő munkateljesítményének, aki naponta reggel 9-től déli 1 óráig és délután 3 órától este 7 óráig dolgozik. Ilyen munkateljesítményt azonban csak igen alacsony előképzettségű tisztviselők teljesítenek, a tanárság tehát sokkal nagyobb mértékben van igénybe véve, mint azt tanulmányi előképzettsége megengedné. Súlyosbítja a tanárság helyzetét még az a körülmény is, hogy míg a többi tisztviselő a hivatalos óra leteltével leteszik a tolalt és minden gond nélkül a holnapi teendőkre nézve, szabadon mehetnek szórakozásaik után, vagy ha mégis dolgoznak, akkor túlóradíj stb. kárpótolja őket, addig a tanárság pihenő idejéből is sokat elvesz továbbképzése, társadalmi kötelezettségei és még sok más minden, ami nemhogy jövedelmet hozna, hanem éppen ellenkezőleg tetemes kiadásokat okoz neki. Karácsonyi jutalmat, dupla decemberi fizetést stb. a tanítóképző-intézeti tanárság pedig sohasem kapott, ellenben elvették óratöbbleti díját és törvényes korpótlékait.

Nagyon kíváncsi lenné, ha országos egyesületünk elnöksége rövid előadásomba foglaltakat, mint alapos érveket tényleges elfoglaltságunk mellett a felsőbbbség tudomására hozná, hogy előforduló alkamakkor annak, és legfőképpen miniszterünknek módjában legyen a tanársággal szemben indokolatlanul felhozott állításokat pozitívumokkal megdönteni és így bennünket megvédeni.

Itt a végén leszögezem azonban, hogy mindezeket nem mint panaszkodást hoztam fel, hanem csak a tényeket akartam helyes megvilágításba állítani; és meg vagyok győződve arról, hogy a tanárság szívesen végzi nehéz munkáját, mert érzi és tudja, hogy hazánk és fajunk csak akkor éri el kitűzött céljait, ha annak minden polgára szívesen és lelkesen dolgozik annyit, amennyit csak bír.

Mihalik József.

EGYESÜLETI ÉLET.

Alapszabály módosítás.

1929-ben jóváhagyott alapszabályaink egyesületi életünk követelményeinek általában véve megfeleltek, egyes részeiben azonban részint az adminisztráció egyszerűbbé tétele, részint a vidéki kartársak munkálkodásának minél intenzívebb bekapcsolása céljából némi változtatásokat kellett tenni, melyeket az 1933. június hó 7-én külön erre a célra egybehívott közgyűlés jóvá is hagyott.

A változtatások indokolásukkal együtt a következők:

1. A 35. §. szövegéből törölendő: „a választmány és a tisztikar tagjait nem számítva”. Szükséges ez a módosítás azért, mert a szavazásnak a szavazólisták beküldésével történő módja miatt féltő, hogy soha nem tudnánk

az eredeti követelmény mellett határozatképes közgyűlést összehívni. A végleges szöveg tehát a következő: „A közgyűlés határozatképes, ha azon legalább negyven szavazásra jogosult tag jelen van.”

2. A 42. pontban azt a változtatást eszközöltük, hogy az elnökség ne legyen kényszerítve minden hónapban, még akkor is, ha fontosabb megbeszélendő tárgy nincs, ülésezni. A végleges szöveg tehát erre módosult: „Az elnökség szükségsszerint ülésezik.”

3. Mivel egyesületünk házalapja egyesületi székházunk megvételére fordított és a házalap kezeléséről külön ügyrend intézkedik, feleslegessé vált a 43. pont középső része. Ez a rész: „Amíg az egyesület Házalapjáról s annak kezeléséről külön ügyrend nem intézkedik, ezen intézmény összes kiadásait szintén az elnök utalványozza.” törlendő.

A 43. pont végére oda kell iktatni: „A Házalapra vonatkozó kiutalásokról külön ügyrend intézkedik.”

4. Egyesületi életünkben merített tapasztalatok szükségessé tették, hogy a választmány összeállításában és megválasztásában módosításokat tegyünk. Vezetett erre bennünket részben az, hogy a választmányi gyűlések határozatképességét biztosítsuk, de vezetett főleg az, hogy a vidéki választmányi tagok megválasztása méltányosabb, helyesebb és a vidéki tagok kívánságának megfelelőbb legyen. Ebből a célból a választmányi tagokat ezentúl nem a jelölőbizottság javaslatára választjuk, hanem az egyes intézeteknél működő tagjaink számarányuknak megfelelően választják meg, mintegy képviselőikben, választmányi tagokul azokat, akiket bizalmuk arra méltóknak talál. Ezáltal biztosítatik, hogy tényleg a legmegfelelőbb erők kerülnek be a választmányba és remélhető, hogy a vidéki választmányi tagok számosabban és gyakrabban jönnek fel a gyűlésekre. Nem teszünk tehát ezentúl különbséget budapesti és vidéki választmányi tag közötti, mert azok intézetek szerint jutnak be. Gondoskodni kellett azonban arról is, hogy részint érdemes nyugdíjasaink közül legyenek választmányi tagjaink, részint, hogy egy-egy kiváló erő, akinek munkálkodására egyesületünknek szüksége van s valamilyen ok miatt nem lehetett a választmány tagja (pld.: mivel azon a helyen a tagok csekély létszáma miatt nem választható meg) a választmányban helyet foglalhasson és az egyesület munkájában aktíve részt vehessen. Ezt úgy oldjuk meg, hogy a már megválasztott választmány önmagát, a főtitkár javaslatára 15 meghívott taggal kiegészítheti. A választmány felfrissítése ezentúl a tisztújítás alkalmával történik; választmányi póttag ezentúl nincsen.

Az 51. pont tehát végleges szövegében a következő: „A választmány áll: a) az egyesület tisztikarából, b) A tiszteletbeli tisztségviselőkből és tagokból; c) a megválasztott választmányi tagokból; d) legfeljebb 15, a választmány által meghívott tagból.”

5. Az 52. d) alpontja negyedik bekezdésénél a „gondoskodik” szó helyett „dönt” szó jön. A végleges szöveg tehát: „A választmány dönt az időközben megüresedett tisztségviselői állások betöltéséről.” Szükséges volt ez a módosítás azért, mert a betöltésről tulajdonképpen az elnökség gondoskodik s a választmány megerősíti a javaslatba hozott egyénnek az illető tisztség munkakörébe való elhelyezkedését.

Az 52. pont g) alpontjánál lényegesebb változás történt, mivel a választmányi tagok megválasztási módjánál teljesen új alapokra helyezkedünk. A teljesen átdolgozott g) alpont végleges szövege a következő:

g) A választmány készíti elő a tisztújítást. Mind a tisztikar, mind a választmány megbízatása négy évre szól.

A tisztújító közgyűlés előtt a választmányi tagok egy tiszteleti elnök, vagy tiszteleti tag elnöklete alatt jelölő-bizottságot alkotnak.

A lelépő tisztségviselők újra jelölhetők.

A jelölő-bizottság, — két hónappal a tisztújító közgyűlés előtt — ülést tart, amelyre a jelölő-bizottság tagjait az egyesület elnöksége hívja meg és ő jelöli ki a jelölő-bizottság elnökét is. A jelölő-bizottság határozatképes, ha a jogosult tagok közül legalább tíz jelen van. A határozathozatal szótöbbséggel történik. A szavazatok egyenlő megoszlása esetén az elnök szavazata dönt.

A jelölő-bizottság minden tisztségre a bizottság által megállapított sorrendben három egyént hoz javaslatba.

Az így megállapított jelölő-listát az egyesület pecsétjével ellátva és névjegyzék kíséretében minden intézetnek annyi példányban küldi meg a főtitkár, ahány cselekvőképes tagja van ott az egyesületnek. Intézetnél nem működő egyesületi tagok számára névre szólóan kell megküldeni a jelölő-listát.

Ugyanekkor a jelölő-bizottság meghatározza, hogy az egyes intézeteknél működő egyesületi tagok taglétszámának arányában hány választmányi tagot választhatnak. Az egyes intézeteknél a választás lefolytatására az intézet igazgatóját kéri fel a főtitkár.

A szavazás titkos és úgy történik, hogy a szavazó a hivatalos szavazólistán csak annak a nevét hagyja meg, akire szavazni óhajt. De joga van minden nevet is kitörölni s beírni annak a nevét, akit ő az illető tisztségre megválasztani óhajt, avagy teljesen más listát is beküldhet, de egy tisztségre csak egy egyént jelölhet.

A kiállított szavazó-listákat egyenkint vagy intézetenkint együttesen borítékba kell tenni, le kell ragasztani, „Szavazat” felirással kell ellátni és — egy második borítékba zárva, — be kell küldeni a szavazatszedő bizottság elnökének, még pedig legkésőbb két héttel a tisztújító közgyűlés előtt. Később beérkezett szavazatok nem vehetők figyelembe.

Ugyanekkor az intézetek igazgatói hivatalosan értesítik a főtitkárt a választmányi tagok megválasztásának eredményéről.

A beküldési határidő lejártá után a szavazatszedő-bizottság elnöke (aki a jelölő-bizottság elnöke volt) és szavazatszedő-bizottsági tagul a jelölő-bizottság által kiküldött két fővárosi és két vidéki tag megállapítja a választás eredményét.

A szavazatokat a szavazatszedő-bizottság jelenlétében a bizottság elnöke bontja fel. A jogosulatlan, vagy forma tekintetében meg nem felelő szavazatokat a bizottság megsemmisíti s az érvényes szavazólapokat össze-számálja. A tisztségviselők viszonylagos szótöbbség alapján választatnak meg. Egyenlő szavazatszám esetén a közgyűlésen jelenlévő tagok többsége titkos szavazással dönti el, kit óhajt tisztségviselőjéül.

A tisztújító közgyűlésen a szavazatszedő-bizottság elnöke úgy tölti be a korelnök szerepét, hogy felolvastatja a jelölő- és szavazatszedő-bizottság üléseiről felvett jegyzőkönyveket, bemutatja a megválasztott tisztikar névjegyzékét és beiktatja székébe az elnököket.

7. Az 55. pont utolsóelőtti mondatában az „58. §” sajtóhiba, helyette „46. §” teendő.

Alapszabályaink módosítását a magy. kir. belügyminiszter úr 1934. jan. 7-én az 148.339/1933. VIII. a. számú rendeletével jóváhagyta.

H. Mihalik József főtitkár.

Az elnökségi ülés jegyzőkönyve. Felvétellett a T. I. T. O. E. elnökségének a budapesti I. ker. m. kir. áll. tanítóképző-intézetben, 1934. jan. 22-én megtartott üléséről. Jelen vannak: Frank Antal dr. elnök, Tabódy Ida, Jaloveczky Péter, Móczár Miklós, Kiss József, Éber Rezső, Mihalik József, Pócza József és Erdélyi Olga.

1. Az elnökségi ülés tárgysorozatának első pontja: az 1934. évi közgyűlés idejének és helyének megállapítása volt. Az elnökség tagjai hosszabb megbeszélés után úgy határoztak, hogy az egyesület az idei közgyűlést 1934. május hó 9-én, a budapesti VII. ker. m. kir. áll. tanítóképző-intézetben tarja meg. Kíváncsú lett volna, a közgyűlést valamelyik vidéki városban rendezni, ez azonban több, különösen az ország távolabbi részein lakó tagtárs számára nagyobb költséget és fáradságot jelentett volna, ezért az elnökség a közgyűlés sikere érdekében Budapestet jelölte ki a közgyűlés helyül.

2. A közgyűlésen szereplő előadónak felkérésével az elnökség Mihalik József főtitkárt bizza meg, határozatképen azonban kimondja, hogy az előadó, dolgozatának gondolatmenetét az elnöknek és a főtitkárnak megelőzőleg bemutatni köteles; dolgozatának előadásra csak közérdekű és az egyesület nagy többségének fel fogását kifejezésre juttató témát fogad el.

3. Szakáll János tanítóképző-int. tanár, doktori értekezetének kinyomtatásához, az egyesület támogatását kérte. Az elnökség módot fog találni arra, hogy Szakáll János segítségére lehessen.

Több tárgy nem lévén, az elnök az ülést bezárta. K. M. F. Frank Antal dr. elnök s. k. Erdélyi Olga jegyző s. k.

Taggyűlés. Február hó 19-én egyesületünk a budapesti II. kerületi Csalogány-utcai áll. tanítóképző-intézetben taggyűlést tartott, melyen *Medgyesi* Marida olvasott fel a magyar nyelvtan tanításáról. A felolvasáshoz *Molnár* Oszkár kir. főigazgató, *Németh* Sándor c. igazgató és *Nagy* Ferenc tanár szóltak.

I R O D A L O M.

A cselekvés iskolája. Módszertani folyóirat. Kiadja: az áll. gyakorló polg. isk. tanári testülete. Felelős szerkesztő: Kratofil Dezső igazgató. Szerkesztőség: Szeged, Boldogasszony-sugárút 8. Előfizetési díj egy évre 12 pengő. Megjelenik évenként 5 kettős számban.

A szegedi gyakorló polgári iskola lelkes tanári testülete mind újabb és újabb meglepetésekkel örvendezteti meg a magyar pedagógiai világot. Az a merész lendület, amellyel ez a kiváló pedagógus gárda hozzáfogott a középfokú oktatás régóta érzett hiányainak a kitöltésére, mindannyiunkból a legnagyobb elismerést és tiszteletet váltja ki. Amíg mások az idők mostohaságán siránkoznak és lehetetlenné tartják a pedagógiai élet fel lendítését, addig ott Szegeden a haza szebb jövőjében bízva egy reményteljes és reménytosztó pedagógus testület tettekkel mutatja meg, hogyan kell ma építő munkát végezni.

A középfokú oktatás módszertani irodalma, eltekintve egyes cikkek-től és egyes tárgyak módszerét tárgyaló munkáktól, eddig nagyon nélkülözte az egységes elveken felépült, a hazai oktatási viszonyoknak megfelelő

és a legújabb módszertani igényektől kielégítő vezérkönyvet. Igaz, hogy minden tantervhez vannak utasításaink is, amelyek az egyes tantárgyak tanításánál elég jól útbaigazítják a tanárt, de ezek, a dolog természeténél fogva, csak általános utasításokat adhatnak. A részletekre is kiterjedő utasítások nélkül azonban a legszebb tanterv is többé-kevésbé holt tanterv marad. Szükség van vezérkönyvre is, de nem olyanra, amilyenek a régi-módi népiskolai vezérkönyvek voltak, amelyek azt célozták, hogy a tanító szóra szóra vigye az iskolába, hanem olyanokra, amelyek a tanítót gondolkodásra készítik. A szegedi gyakorló polgári isk. tanári testülete vállalkozott arra, hogy ilyen modern szellemű vezérkönyveket adjon ki. Az eddig megjelent vezérkönyvek közül e helyen már ismertettünk néhányat. De ez a lelkes társaság nem állt meg a vezérkönyvek kiadásánál, hanem egy merész lépéssel tovább ment és a magyar pedagógiai irodalomban egyedül álló oktatástani-módszertani folyóiratot is kiad, amelyben elméleti cikkek mellett főleg valóban elhangzott tanításokat közölnek. A régi vezérkönyvek is közöltek ú. n. mintatanításokat, amelyek az íróasztalnál készültek, s amelyeket a tanteremben nem lehetett keresztülvinni, mert az élet más, mint az íróasztal. Ebben a folyóiratban azonban tanítási mintákat kapunk, amelyek az életből vannak elvesve. Ilyen tanítási mintáknak megvan a hatásuk és az értékük is. Ezek nem azt célozzák, hogy a tanár másolja le azokat, hiszen azokat nem is lehet lemásolni, mert minden osztályban más-ként fognak a tanulók viselkedni, — hanem azt, hogy a bennük megnyilatkozó tanítási mód, a tanítás szelleme megtermékenyítse a tanárok munkáját és gondolkodásra készítse a saját munkájuk felett.

Nem terjeszkedhetek itt ki az eddig megjelent számok tartalmának beható ismertetésére. Hogy olvasóink mégis képet alkothassanak maguknak a folyóirat tartalmáról, közlöm a II. évfolyam 1—2. és 3—4. számának a tartalomjegyzékét. Dr. Somogyi József, Pauler Ákos emlékezete. — Radóti Dezsőné, Egy-két szó a fogalmazás tanításáról. — Muth János, Az elégia. (Mintatanítás.) — Jármai Vilmos, Ein Spaziergang im Dorfe. (Mintatanítás.) — Csapó István, Kettős királyválasztás. Hazánk a mohácsi vész után. (Mintatanítás.) — Kendoff Károly, Az Atlasz-hegység vidéke. (Mintatanítás.) — Kratofil Dezső, A kúp ismertetése. (Mintatanítás.) — Jeges Sándor, A kutya. (Mintatanítás.) — Dr. Somogyi József, A tehetségvizsgálatok módszeréről. — Dr. Baranyai Erzsébet, A kedélyre való hatás a cselekvés iskolájában. — Szántó Lőrinc, Aktuális történettanítás. — Kendoff Károly, Rajzolás a földrajzoktatásban. — Matzko Gyula, Miért ne kísérletezzzen a tanító? — Muth János, A népies iskola. — Bedekovich Lajos, Az ország hanyatlása. (Imre és II. Endre.) — Willingné Matiegka Istvánka, Az I. osztály 4. beszédgyakorlata. — Kratofil Dezső, A trapéz ismertetése. — Jeges Sándor, Összetett és egyszerű anyagok. — Fogassy Ödön, Feljegyzésgyűjtő és lágytojástartó készítése. (Szölőjd.) — Irodalom. — Lapszemle. — Hírek.

Ennek a kitűnő folyóiratnak nem fog kelleni reklámot csinálnia, ez meg fogja találni az utat mindazokhoz, akik azon vannak, hogy tanításuk tökéletesebb és eredményesebb legyen. *Lux Gyula dr.*

Fogassy Ödön, áll. polg. isk. tanárképző főiskola gyakorló iskolájának szakvezető tanára: *Szölőjd* (kézimunka) mintalapok. Illusztrált tanmenetek. Mintázás, papír-, fa- és fémmunkák. 125 munkafeladat, 72 mintalap, 560 ábrával. Szeged, 1933.

Ez a lelkiismeretesen, aprólékos pontossággal összeállított és illusztrált munka nagy segítséget és sok munkaanyagot nyújt annak, ki a szölőjd

tanításával szeretettel foglalkozik. Mindenfajta, az iskola falai között feldolgozható anyaghoz bőséges témát találunk, akár berendezett munkatermekben (műhelyekben), akár csupán tantermekben, padok között folyik a munka. Bármelyik iskolatípus megtalálja ezekben a változó és könnyen megérthető tanmenetekben a maga munkatervét. Dicséretre méltó törekvés, szaktudás és munkaszeretet vezette ezen munka összeállítóját. A kéregpapírmunka gyakorlatai között csupán egy fizikai eszköz, a színkeverő korong készítését állította be a szerző munkasorozatába. Itt e helyen beállítható lett volna még 1—2, a fizika tanítását segítő egyszerű eszköz készítése, például a következők: *optikai csalódást* szemléltető táblák, korong; *hangtanhoz* hangtölcsér, telefon; *fénytanhoz* a beesési és visszaverődési szöveget szemléltető doboz, sötétkamra doboza; *statikai villamosság*hoz villamos bokréta, üvegfedelű dobozban ugráló figurák bodzabél golyócskákkal. — A famunka csoportból ugyancsak hiányzik egy-két egyszerű tárgy készítésének leírása (lejtők, emelők, csigák állványon, mérleg stb.)

Ezen hiányok azonban nem rontják le ezen munka összeállításának lelkiismeretes és értékes törekvését, minden szülőjé-tanítással foglalkozó kartárs figyelmébe ajánlható.

Budapest.

Fliegl Kálmán.

Nemesné Müller Márta: *A gyermekszoba mindennapi kérdései.* A Studium kiadása, Budapest. A Magyar Gyermektanulmányi és Gyakorlati Lélektani Társaság kiadványaként jelent meg.

Ez a kis könyv sok finomérzékű, melegszívű tanácsával ajánlkozik kísérőül minden nevelő, elsősorban az édesanyák mellé.

Szerzőjének elméleti tudása és nagy nevelői gyakorlata megbízható kísérővé teszi.

Nekem legrokonszenvesebb az a becsületes igyekezete, amellyel a szülő és gyermek, a szülői ház és iskola között a megértésben akarja a nevelés alapját megépíteni.

Elég nehéz feladat egy állandóan fejlődő, emelkedő építmény alá új alapot csúsztatni.

Sok testi és lélektani hatást felsorakoztat, amelyek a gyermek fejlődését élete bontakozásának első pillanatától 12 éves koráig befolyásolják.

Ez a 12 év a gyermek életében az a korszak, amelynek minden eredménye, öröme, tévedése, hibája, bánata elsősorban a gyermekszobáé — a felelősség tehát mindezekért az édesanyáé.

Az anya kötelességeinek hosszú — talán végtelen — sorát azzal az anyai ösztön mellé tudatossá, okossá nevelt szeretettel, felkészüléssel nyitja meg, amellyel az anyának várnia kell a gyermeket, s amely az élet „ifjú ágát” nem szorítja „barbár módon” pólyába, nem eteti, nem csókolja agyon, hanem türelemmel igyekszik az élet rendjébe beilleszteni. Ismétlem: megértővé akarja az anyákat nevelni, megértőjévé azoknak a „hatalmas, ösztönös erőknél”, amelyek a gyermek testi-lelki fejlődését irányítják. Ezen az úton az anyák csak annyiban segíthetnek, hogy elhárítják a határozottan ismert akadályokat és figyelemmel kísérik az eredményeket.

Legyen türelmük a természetes fejlődés lassú menetéhez s mondjanak le azokról a rövidéletű örömökről, amelyeket a minta- és csoda-gyermekek szerezhetnek.

A nevelés egy pillanatra se feledkezzék meg a testi és lelki okok kereséséről. Az abnormisnak látszó tüneteknél gondolkozzanak az anyák, de ne essenek kétségbe. Ügyes fogásokat ajánl, amelyek már súlyosnak látszó problémák megoldásában segítettek.

Egész lelkemmel csatlakozom ahhoz az óvakodó gondosságához, melyre a nevelők („az élet hajótöröttjei”) alkalmazásánál figyelmezteti a szülőket.

Annyira vele érzek ebben, hogy idéznem kell: „Sohasem tartják komolyan a családhoz tartozónak, mert arra nem méltó, de a gyermeküket rábízák”.

Sorra veszi azokat a kérdéseket, amelyek a gyermek életében felvetődnek, minden esetben van tanácsa; legrosszabb eshetőség az, hogy nem használ.

A mosakodás, öltözködés, evés, lefekvés, rongálás, vadság, makacság, összeférhetetlenség, hazudozás, lopás sok gyermekszoba fejlődést biztosító csöndjét, nyugalját, derűjét felzaklatta már.

Nemesné okos meglátással siet a szülők s gyermekek felbillent egyensúlyának visszaállítására.

Külön fejezetben szól az otthon és az iskola kapcsolatáról. Határozottan állást foglal a magántanulás ellen.

Figyelmezteti a szülőket arra, hogy szeressék az iskolát, ha azt akarják, hogy az a gyermek második otthona és örömek forrása legyen.

Támogassák a szülők az iskola munkáját megint csak okos szeretettel, de segítségükkel ne vonják el a gyermektől azt a lehetőséget, hogy önállóvá fejlődhessek.

Nyugodjanak bele abba is, ha a gyermek a középiskolában nem lesz első tanuló. Ez nem feltétlenül a gyermek akaratán múlik. Legyünk megértők!

Nagy óvatosságot ajánl azokkal a túlterhelésekkel szemben, amelyeket a külön órák (nyelvek, zene) ékelnek a gyermek életébe. Ne gyötörjük a legszebb gyermekéveket korai követelésekkel — ne fojtsuk a gyermeki örömeiket a zenegyakorlás sokszor leküzdhetetlen nehézségeibe.

A korai idegen nyelvtanulás ellen igen okos pedagógiai érvei vannak.

A szerző vezérgondolatát talán ebben foglalhatnám össze: intelligenciájával, tudásával, szeretetével könnyebb a felnőttnek a gyermek megértőjévé lenni, hogy így felnőtté nevelhesse, mint a gyermeknek felnőtté fejlődni a nélkül, hogy igazán gyermek lehetett volna, s hogy gyermeki életének örömeit, válságait megértették volna.

Örömmel köszöntöm ezt a könyvecskét, mert segíteni szeretne abban a szent törekvésben, hogy az, aki megérkezése előtt olyan „hatalmas harmadik” — az életutakon az elsők közé juthasson.

Dr. Simonyi Kálmánné.

Barthos Indár és dr. Jámor György c. tanker. kir. főigazgatók: *Középiskolai tanári zsebkönyv.* Királyi Magyar Egyetemi Nyomda. 1934. 300 l. Ára 4.20 P.

A 300 oldal terjedelmű zsebkönyv nemcsak a középiskolai tanári rend személyi adatait közli, hanem felöleli mindazokat a szükséges és fontos tudnivalókat, melyek a tanárok személyével kapcsolatosak: tanárok jogi helyzete, cím, rang, illetmények, nyugdíj, segélyek, előleg, kölcsön, főigazgatói és igazgatói rangsor, az iskolán kívüli kulturális működés nyilvántartása stb., stb. Ismerteti a középiskolákkal kapcsolatos internátusokat, az iskolafenntartókat, az egyes iskolák történeti adatait, a jóléti intézményeket, a tanárookra és középiskolákra fontos törvényeket és rendeleteket. Bő tanulmányi-utazási és kirándulási terv mellett függelékül adja az új tandíj szabályzatot, összes kiegészítő rendeleteivel.

Testnevelési Vezérkönyv. A népiskolai testnevelés teljes anyaga havi feldolgozásban. A Tanterv és Utasítások alapján az Országos Testnevelési Tanács iskolai szakbizottságának megbízásából írta: *Kmetykó János*, a Testnevelési Főiskola tanára. A szép kiállítású, 160 lapos könyv ára 4 pengő. Megrendelhető a szerzőnél: Budapest, I. ker., Attila-utca 2. sz.

Alig két évtizede, hogy Kmetykó János, mint szerény testnevelő tanár a polgáriskolai tanárképzőben megkezdte hivatásszeretettel és lelkesedéssel telt működését. Az elméleti tanszékek professzorai mellett neki ott úgyszólván mellékes szerep jutott és tárgya az akkori korszellem miliőjében csak a szaktárgyak árnyékában meghúzódott ú. n. melléktárgy volt. És Kmetykó tanár úr nem is akarta soha ezt a főtárgyak közé erőszakolni. Tisztában volt azzal, hogy tanítványai elsősorban elméletet oktató tanári pályára készülnek, de mégis mélyen átérezte és fokozatos, céltudatos munkával tanítványaival is átéreztetette, hogy az értelmi nevelés szükségképeni kiegészítő része az okszerű testnevelés, amely nélkül testben és lélekben ép, egész embert nem tudunk formálni.

Derűs, hangulatos óráival, meglepően újszerű oktató módszerével és mindenek felett tanítói egyéniségének szinte csodálatos szuggesztív erejével Kmetykó tanár úr tehát rövidesen nemcsak a testnevelő órák iránt keltett határtalan érdeklődést, hanem lelkes tanítványaiban ambíciót ébresztett egyúttal az iránt is, hogy majdan az életbe kilépve, a serdülő ifjúságot maguk is hasonló, modern testnevelésben részesítsék. Azért emeltem ki, hogy *modern*, mert a Kmetykó János anyagmegválasztása és tanítási módszere a régi, elavult eljárásokkal szemben, sőt nem egyszer a saját maga által gyakorolt egyes dolgokkal szemben is határozottan mindig újszerű, modern. Ő t. i. évről-évre, sőt napról-napra, folyton kísérletezik és folyton tapasztal, tanul. E mellett éber figyelemmel figyel a testnevelés terén felmerülő minden európai mozzanatot és amiben haladást talál, azt a magyar testnevelés-ügy érdekében felhasználja, tökéletesíti és értékesíti.

Két évtizedes kísérletezések és tapasztalatok nyomán így született meg a *Testnevelési Vezérkönyv*, amelyről őszintén megállapíthatjuk, hogy a modern testnevelési és főleg a népiskolai nevelés történetében korszakalkotó. Úttörő és kettőzött mértékben *alapvető* munka ez az egész magyar testnevelés szempontjából is, mert abban az iskolában adja meg a szakszerű testnevelés irányelveit, ahol az összes jövőendő nemzedékek bomló csirái megerednek, finom gyökérszállai fejlődésnek indulnak, a népiskolában.

A Vezérkönyv természetesen elsősorban a néptanítók számára ad a bevezető részben igen tömör és világos általános utasítást, s ennek nyomában osztályonként (I—VI.) 9—9 havi tanmenetet, de őszinte meggyőződése szerint ezek a mintaszerű tervek a tanítóképző-intézeti testnevelő tanárok részére is nélkülözhetetlenek. A könyv t. i., mint említettem, minden osztály számára évi 9, tehát összesen 54 havi tervezetet tartalmaz A, B, C órárészek beosztásával, amelyekből persze igen könnyű kisebb heti- vagy óraterveket készíteni. Minden ilyen havi terv, illetve havi tanítási anyag két (bal és jobb) nyomtatott lapot foglal el, a margón 30—40 kis sematikus ábrával, ami az egyes gyakorlatok megértését és az egész tervezet áttekintését igen megkönnyíti. A tanár- vagy a tanítójelölt tehát csak felüti a megfelelő lapot, s úgyszólván pár percnyi tanulmányozás után tisztában van azzal, hogy mit és hogyan tanítson. Az I—III. osztályban kedves kis mesék meg (mint pl. A vargalegény, A hegyi manók, A tűzoltó, A kovács, János vitéz stb.) egyenesen mulattatók. Még a nem vérbeli testnevelő is kedvet kap egy-egy ilyen tervezet végrehajtására. Az egyes osztályok tanítási anyagának a lezárása után aztán igen tanulságosak az ú. n. „ered-

mény felmutatására serkentő gyakorlatok". Ezek már nemcsak a válogatás, hanem abból a szempontból is fontosak, hogy a tanító ezek alapján mindig meggyőződhetik arról, hogy a koroknak megfelelőleg az egyes osztályokban milyen mértékű versengést (ugrást, futást stb.) engedhet meg.

Valóságos testnevelési kis lexikon tehát ez a Vezérkönyv, amelyből mindent megtudhatunk, amit a népiskolai testnevelés szakszerűsége és a jövőbeni tanítónemzedéknek igazi testnevelőkké való képzése szempontjából tudni akarunk. Ennek a kitűnő pedagógiai érzéssel megírt kiváló könyvnek *segédkönyvül* való bevezetését kollégáimnak őszintén ajánlom. Tudomás szerint a képző-intézetek számára ezt a vallás- és közoktatásügyi minisztérium el is rendelte.

Sajnos, helyszűke miatt bővebb részletezésbe nem bocsátkozhatom, csak elfogulatlan őszinteséggel ismételten megállapítom, hogy Kmetykó Jánosnak ez a munkája az ő eddigi irodalmi működésének valósággal a koronája, népiskolai pedagógiai irodalmunknak pedig egyik legszebb értéke.

Nagy Ferenc.

H Í R E K.

Iskolánkivüli népművelés. A jászberényi áll. tanítóképző-intézet tanári testülete és az intézet V. éves növendékei, kellő előkészítés és tanári felügyelet mellett, a tél folyamán, a különböző kerületi olvasóköri körökben, városi és tanyai iskolákban, Keresztény Nőegyletben, a róm. kat. Legényegyletben, Kereskedelmi Egyesületben és a Kultúrházban a következő iskolánkivüli népművelési tevékenységet fejtették ki. *Móczár Miklós* igazgató: A gazdasági válság okai és teendőink, továbbá Egészségünk láthatatlan ellenségei — címen 5 előadás; *Blénessy János* tanár: Herczeg Ferenc írói arcképe, Lehel vezér és kürtje, Attila és Jászberény, Az avarok Jászberényben — címen 4 előadás; *Csekő Árpád* tanár: A kisiparos és kiskereskedő költségvetése, Tüzelés és energia gazdálkodás, Munkás és munkaadó. viszanya, Időjárás és időjósítás, Munkanélküliség és munkabér, A munkás megélhetési viszonyai Európában, Az anyag megismerésének technikai eszközei és eredményei — címen 7 előadás; *Fiala Endre* tanár: Magyarország helyzete a Duna-medencében — címen 2 előadás; *Galló Pál* tanár: Tompa Mihály és humoros költészete — címen 3 előadás; *Kiss József* gyak. isk. tan.: A jászok a magyar államban — címen 1 előadás; *Páll Sándor* óraadó tanár: Gazdálkodás és gazdaság — címen 1 előadás, azonkívül Maklár és Kömlő községekben, 10—10 előadásban, gazdasági tanfolyamot tartott; *Siemeister János* tanár: Az emberi test csodái — címen 1 előadás; *Tanai Antal* tanár: A nemzeti érzés, A nemzeti érzés és a nemzeti öntudat — címen 2 előadás. — Ezenkívül 12 V. éves tanítónövendék tartott pedagógiai, magyar irodalmi, magyar történelmi, természettudományi, zeneművészeti és művészettörténeti tárgyú előadást.

Hangverseny. A jászberényi áll. tanítóképző-intézet ifjúsága az intézet dísztermében február hó 10-én este 8 órai kezdettel sikerült hangversenyt és utána táncvizsgát tartott, melyen egyházi-, világi- és katonai előkelőségek élén ez alkalommal az intézet megalapításának egyik nagyértékű támogatóját: *Czettler Jenő* országgyűlési képviselőt, a képviselőház alelnökét is vendégül köszönthette.

Széki foglaltó. *Jankó László* áll. tanítóképző-intézeti c. igazgató január 28-án tartotta a győri Kisfaludy Körben rendes taggá történt megválasztásával kapcsolatban széki foglaltóját „Győri ötvösök a 16—19. században” címmel. *Jankó László* értekezésében eredeti kutatásai nyomán 91 ötvösmestert mutat ki Győrött a közel négyszáz esztendő alatt, amely szám a magyar művészettörténelemnek valóban nagy gazdagodását jelenti.

Adományok a Tanárok Házára. A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Háza alapja javára rendezett ifjúsági előadások jövedelméből újabban beküldött a pápai állami tanítóképző-intézet 150 P-t, a budapesti r. k. Ranolder tanítónőképző-intézet 150 P-t, a budapesti II. ker. állami tanítónőképző-intézet 140 P-t, a cinkotai állami tanítónőképző-intézet 100 P-t, a sárospataki református tanítónőképző-intézet 200 P-t, a budapesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet 300 P-t. — Fogadják az adományozók az adományaikért az egyesület hálás köszönetét és szolgáljon a nemes adakozás a többi intézeteknek is példaként.

A VII. állami tanítónőképző-intézet ifjúsági előadása. A budapesti VII. ker. áll. tanítónőképző-intézet igen jól sikerült ifjúsági előadást tartott február hó 11-én délelőtt az Uránia színházban. — Bevezetőül Mészáros Sára Falu Tamás „Magyar visszhang” c. költeményét szavalta. Előadásra került Pécsy József zenei elgondolása alapján összeállított „Az év tizenkét hónapja”. — A zenei részét összeállította és az énekkarokat betanította Csukás Zoltán zenetanár, a táncokat pedig Róka Éva tánctanárnő, az intézet volt növendéke állította össze és tanította be. Minden egyes hónaphoz bevezetőt írt Szvoboda Béla dr. A februári béli jelenetben Lenkey Kornélia, az októberi toborzó jelenetben pedig Kulcsár Irma növendékek énekeltek. Befejezőül Pető Erzsébet Végvári „Három szín”-ét szavalta. A szebbnél-szebb tánc- és énekszámok nagy tetszést váltottak ki a színházat zsúfolásig megtöltő közönségből.

Előadás. A Kat. Háziaszonyok Orsz. Szövetsége: Életiskolája című előadásorozatban 1934. febr. 22-én Gelsyné Oroszlányi Erzsébet tartott előadást a „Gazdasági irányú nőnevelés”-ről, melyen a gyakorlati (gazdasági) pályákat és arra előkészítő iskolákat, tanfolyamokat ismertette.

Kinevezések. A Budapesti Közlöny 1934. 35. számából (február 14.). A magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter előterjesztésére *Jancsó Erzsébet* budapesti II. kerületi állami tanítónőképző-intézeti, *Tscheik Ernő* budapesti I. kerületi, *Kovács Ernő* pápai, *Marcélly Kornél* pápai. *Leyrer Mátyás* kiskunfélegyházi, *Hatvani Lajos* pápai és *Sárosi István* kőszegi állami tanítóképző-intézeti rendes tanárt, az 1934. évi január hó 1-től számtalozott hatállyal, az állami középiskolai és a velük egy tekintet alá eső tanárok részére megállapított és az állami rendszerű VI. fizetési osztály 3. fokozatának megfelelő 10. fizetési fokozatba előléptettem. Kelt Budapesten, 1934. évi február hó 10. napján. Horthy s. k. Dr. Hóman Bálint s. k.

„Magyar úriasszonyok háztartása” a Magyar Asszonyok Nemzeti Szövetségének és a Kath. Háziaszonyok Orsz. Szövetségének kiadásában. Az utolsó évek egyik legérdekesebb és gyakorlati szempontból legjelentősebb könyve. Ilyen könyv könyvpiacunkon, 2—3 munka kivételével, magyar nyelven nem jelent meg. Foglalkozik a modern háztartásgazdasággal. Témája kiterjed a ma oly sokat vitatott költségbeosztásra, amit rendkívül ügyesen

Gelsyné Oroszlányi Erzsébet állított össze. Kiváló útmutatást ad ezzel azoknak a fiatal asszonyoknak, akiknek férjük csökkent fizetéséből kell háztartásukat ellátni.

Irodalmi szemle. *Barcsai Károly: A népiskolai módszertan tanítása* (Protestáns Tanügyi Szemle, 1934. febr., 2. sz.) — *A tekintély elve a népiskolai nevelésben.* (Népt. Lapja és Népművelési Tájékoztató, 1934. febr. 15., 4. sz.)

Vizelyi Gábor †. A debreceni református tanítóképző-intézet kiváló tanára elhunyt. A jó tanár és kedves kartárs elhunytáról intézete a következő gyászjelentést adta ki:

„A debreceni református kollégium tanítóképző-intézetének tanárkara és ifjúsága mély fájdalommal jelenti, hogy *Vizelyi Gábor*, intézetünk 17 éven át volt tanára f. évi január 31-én, néhány heti szenvedés után, életének 50. évében elhunyt. A megboldogult intézetünknek buzgó, fáradhatatlan tanára, kartársainak szerető barátja, az ifjúságnak jólelkű nevelője volt. Nagy a mi veszteségünk. E veszteséget mély fájdalommal siratjuk. Emlékét az igaz, hű embernek tanárok és tanítványok szívünkbe zárva örökre megőrizzük. Az elhunytat f. évi február 2-án, pénteken délután fél 4 órakor temetjük a Köztemető ravatalozó terméből. — Debrecen, 1934. január 31. — Pihenj békén, az élet nehéz küzdelmei után! (Máté 25: 21.)”

Elvesztését egyesületünk is igen fájlalja és intézete gyászában igaz részvétellel osztozik.

Az óvónőképző-intézet mulatsága. A budapesti áll. óvónőképző-intézet (VII., Rózsák-tere 7. sz.) ifjúsági sportköre és segítő egyesülete 1934. február hó 2-án este 6 órai kezdettel, az intézet zenetermében, műsoros zártkörű táncestélyt rendezett.

Gróf Apponyi Albertné előadása a II. kerületi tanítónőképző-intézetben. A „Mária Dorothea Egyesület” Tanítónői Szakosztálya 1934. február hó 10-án (szombaton) fél 6 órakor a II. ker. állami tanítónőképző-intézetben tartott rendes összejövetelén *Berta Ilona* elnöki megnyitót mondott, *Apponyi Albertné* grófné pedig „A nők munkája nemzetközi viszonylatban” címen olvasott fel. Mindkét előadó hatalmas sikert aratott magasan szárnyaló, értékes tanulmányával.

A nagygyőrösi és dunamelléki református tanítóképző-intézet 1934. február 2-án, az Uránia mozgószínházban, a növendékek internátusi segítségével hangversenyt rendezett. A hangverseny után, az internátus helyiségében táncmulatság volt.

Eötvös József báró emlékünnepe. A magyarországi tanítók Eötvös-alapja Eötvös József báró halálának évfordulója alkalmából f. évi február 2-án, délelőtt 11 órakor, a Magyar Tudományos Akadémia heti üléstermében emlékünnepet rendezett.

A budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézet 334. sz. „Apáczai” cserkészcsapata folyó évi február hó 1-én (csütörtökön) az intézet tornatermében (I., Fery Oszkár-utca 40.) a csapat táborozási alapja javára műsoros cserkészestet rendezett.

Felelős szerkesztő és kiadó: Kiss József.

5521 Sárkány Nyomda R.-T. Budapest, VI., Horn Ede-utca 9. Tel.: 221—90.
Vezetők: Dr. Wessely Antal és Wessely József.